

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 27
41/2012
13. október 2012

L. Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

Maďari otvárajú
Benešove dekréty
Strana 4.

Dokáže slovenská
ekonomika
konkurovať?
Strana 5.

Július Binder :
„Sypte!“
Strana 6.

Voda je život
aj živel. III. časť
Strana 8.

Zo života
Maticy slovenskej
Strana 11. - 12.

SLOVO O SLOVENSKU

Počúval som užasnuté rozprávanie mladej ženy, ktorá sa vrátila z krátkeho pobytu v Dánsku. „Tam nemajú ploty, jednoducho je to krajina bez plotov.“ Zrejme teda v tejto škandinávskej krajine funguje čosi inak ako u nás. Vlastne, zrejme to „čosi“ bude jednoducho všetko. Na Slovensku ploty rastú. Nielen vtedy, keď ich stavajú zúfalí ľudia ako poslednú možnosť zabezpečiť si aspoň ako-tak majetok a najbližšie okolie svojich domovov. Ohraničujú sa pletivom od asociálnosti, kriminality, vulgárnosti a civilizáčného stredoveku. Fenoménom posledných rokov sa stáva vytváranie bariér akéhokoľvek druhu. Vnímame neprekonateľné politické, názorové, záujmové i majetnícke prekážky. Sme svedkami každodenného odpisovania bezmocných tými, ktorí sú chvíľku pri poľdiernej moci, a zatracovania tých, ktorí myslia inak, ako je práve aktuálne „vhodné“. Plotom nedotknuteľnosti a vyhadzovania z práce sa ohradili mnohí, ktorí sa odôvodnene obávajú, že by ich kariéru mohol ohroziť niekto šikovnejší. Slovensku chýba atmosféra konštruktívneho spolužitia. Spolužitia, ktoré by bolo nielen spoluexistenciou, ale aj spoluprácou, spoluvedomím, spolupatričnosťou či minimálne základnou spoločenskou. Ponad vysoké ploty sa nedá susedovi ponúknuť čerstvo upečený koláč, ani pohárik slivovice. Ponad pomyselné ploty vo vedomí sa nedá podať ruka ako výzva na spoluprácu a potvrdenie ochoty k nej. Ponad bariéru funkcie sa nijako nepreškriabe človečina, ľudské vnímanie osobných problémov, ale aj schopnosť podriadeného. Slovensko je v takejto situácii odsúdené na neúspech. Nepomôže mu nijaká hospodárska stratégia a už vôbec ho z ťažkostí nevytiahnu spod poslaneckej lavice vyťahované záračné politické riešenia ako holuby z klobúka púťového kúzelníka. Dánsko nie je úspešnou krajinou len preto, že má na svojom čele kráľovskú rodinu. Ani Nórsko, Švédsko či hoci len susedské Rakúsko nevďačia za svoj relatívne pokojný život v turbulentných podmienkach hospodárskej krízy iba politike. Tajomstvo spočíva v plotoch. V ich tamojšej neexistencii. Čím dlhšie budú u nás a najmä medzi nami stáť, tým horšie. Pre nás všetkých.

Ivan BROŽÍK

Na pôde Maticy rokovali poslanci Výboru NR SR pre kultúru a médiá Antonovi Bernolákovi odhalili bustu v Martine

MARTIN – (Michal BADÍN) – Utorok 2. októbra bol pre Maticu slovenskú významným dňom. Na jej pôde prvýkrát v histórii zasadal poslanecký Výbor NR SR pre kultúru a médiá. V tento deň sa stretli aj členovia výboru Maticy slovenskej na jeho slávnostnom zasadnutí, aby si odhalením busty pripomenuli výročie narodenia veľkej slovenskej osobnosti Antona Bernoláka. Toto výročie je jediným tohtoročným slovenským jubileom, ktoré UNESCO zaradilo do Kalendára výročí 2012. Bustu Antona Bernoláka, autorom ktorej je akademický sochár Radko Mačuha, odhalili pred budovou Maticy slovenskej v Martine jej predseda Marián Tkáč, predseda Výboru NR SR pre kultúru a médiá Dušan Jarjabek a viceprimátor mesta Martin Milan Malik.

Bernolák v roku 1792 založil v Trnave Slovenské učené tovarišstvo a túto zásluhu vyzdvihol aj predseda MS Marián Tkáč. „Treba byť hrdý na to, že tento spolok bol prvou vedeckou spoločnosťou v Uhorsku. Bol to významný Bernolákov čin a sme radi, že sme ho mali. Lebo nerodia sa každý deň takíto muži, ktorí niečo dokážu,“ uviedol M. Tkáč a dodal, že Matica slovenská sa rozhodla založiť tradíciu a každý rok odhaliť pred budovou bustu jednému z významných predstaviteľov nášho národa. Vo svojom príhovore tiež

privítal na matičnej pôde poslancov NR SR a pripomenul fakt, že rokovanie parlamentného výboru v priestoroch Maticy slovenskej sa uskutočnilo vôbec prvý raz. Odhalenie Bernolákovy busty privítal aj predseda Výboru NR SR pre kultúru a médiá Dušan Jarjabek. „Narodil som sa v bratislavskom Starom meste na Panskej ulici a celý život sa tam pozerám na sochu Antona Bernoláka. Po všetkých -izmoch, ktoré sme zažili, tam socha stále stojí,“ povedal.

(Viac na 2. strane)

Matičiarci a poslanci parlamentu odhalili bustu A. Bernoláka v Martine.

V slovenskej obci Mlynky v Maďarsku konečne otvorili Slovenský dom Medzi Slovenskom a Maďarskom - pribudne len most alebo aj mosty?

BRATISLAVA/MLYNKY (Dušan D. KERNÝ) – Bratislava ukázala nespochybniteľný európsky rozmer a diplomatický pragmatizmus svojej súčasnej domácej a zahraničnej politiky v najcitlivejšom bode. Vo vzťahoch k Maďarsku. Prezentovala príkladný a ojedinelý pragmatizmus voči v Európe kontroverznému vláde Viktora Orbána. Obaja predsedovia víťazných politických strán a parlamentných väčšín R. Fico a V. Orbán si nielen podali ruky, ale aj slávnostne – po prvý raz – vpísali ich mená pri otvorení spoločne financovaného Slovenského domu v Mlynkoch na území terajšej Maďarskej republiky.

Začiatok nových slovensko-maďarských vzťahov?

Jedenásť rokov po tom, čo za vlády M. Dzurindu obnovili most Štúrovo – Ostrihom, a sedemdesiat rokov po podpise Základnej zmluvy V. Mečiarom a G. Hornom Slovensko opäť pristúpilo už k tretej demonštrácii tretej vládnej formácie – schopnosti nájsť spoločnú reč s dlhodobým kontroverzným partnerom. Po prvý raz však nie pod medzinárodným tlakom začleniť sa do Únie a Aliancie ako v predchádzajúcich rokoch, ale presne naopak – ako štát lepšie spravovaný a lepšie riešiaci problémy európskej krízy.

Predseda maďarskej vlády a absolútne kľúčová osoba maďarskej politiky zásadných zmien Viktor Orbán vyzdvihol slovenskú vládu ako „pri-

klad vyrovnávania sa s hospodárskou krízou“. Viktor Orbán hovoril – a to po prvý raz od svojho drvivého volebného víťazstva – o „významnom dni slovensko-maďarských vzťahov“, lebo má dôvod: podpis dvoch dohôd o výstavbe mesta medzi slovenským Komáromom a na území terajšieho Maďarska ležiaceho Komáromu a o zhutnení cestného prepojenia oboch štátov. Všetkým médiám a účastníkom bolo zrejme, že pri týchto rokovaníach citlivé otázky ostali bokom. „Pri riešení hospodárskej krízy sme úspešnejší, keď spolupracujeme a hľadáme vzájomne výhodné riešenia,“ povedal predseda slovenskej vlády – a to bolo motto tohto jednodenného stretnutia. (Viac na 2. strane)

3 OTÁZKY PRE: Andreja DANKA, nového predsedu Slovenskej národnej strany

• Do najstaršej slovenskej strany SNS prichádza s vami nová politická generácia. Čo budete robiť inak ako vaši predchodcovia? Na čo budete kladť najväčší dôraz?

S tým, ako upadá sila printových médií, budeme oveľa viac využívať nové nástroje marketingovej komunikácie. V oveľa väčšej miere budeme využívať technológie ako You Tube, sociálne siete ako Facebook, budeme využívať blogy a podobne. Komunikácia strany sa bude uberať týmto smerom a budeme v oveľa väčšej miere využívať aj skúsenosti našich zahraničných partnerov z patriotických strán, predovšetkým z Rakúska či zo Srbska.

• Vaša strana sa dosť jednoznačne vymedzuje predovšetkým voči Sme-

ru. Čiastočne je to pochopiteľné, je to vládna strana, je na nej všetka politická zodpovednosť, ale ak máte záujem ovplyvňovať politiku, musíte s niekým spolupracovať. Koho vidíte ako svojho prirodzeného koalíčného partnera? Je dnes niekto na slovenskej politickej scéne, kto vám je ideovo a hodnotovo blízky?

SNS nemôže prijať politiku Smeru, akú robí voči Európskej únii. Ako patriotická strana musíme odmietnuť automatické odovzdávanie kompetencií národných vlád Európskej komisii, posilňovanie právomocí Európskeho parlamentu, harmonizáciu daní či automatické implementovanie jednotlivých štandardov. Hovorí o koalíčnom

partnerovi je dnes predčasný. Môžeme však jednoznačne vylúčiť spoluprácu s Bugárom či Berényim.

• Aké máte predstavy o budovaní širšieho profesijného či odborného tímu?

Budem sa opierať najmä o ľudí, ktorí sa živia sami. Ktorí sa v praxi osvedčili. Otváram priestor pre všetkých, ktorí sú schopní a ochotní dokázať, že SNS má čím osloviť aj inteligentných ľudí, ktorí sa svojou predchádzajúcou prácou a pôsobením osvedčili ako ľudia, ktorí môžu SNS posunúť dopredu.

Zhovárať sa Roman MICHELKO
Foto: Ivan BREZA

R - 2012046

NEOGRAFIA
MARTIN
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
41
9 770862 882007

Na pôde Matice slovenskej rokovali poslanci Výboru NR SR pre kultúru a médiá Kňazovi Antonovi Bernolákovi odhalili bustu v Martine

(Dokončenie z 1. strany) – V pracovnej časti rokovania poslancov NR SR v Martine Matica slovenská predložila parlamentnému výboru správu o činnosti a hospodárení z roku 2011 a predstavila zábery na najbližšie obdobie. „Z hľadiska rokovacieho poriadku sa nemáme prečo vyjadrovať k tejto správe. Nemáme to v rokovacom poriadku, hoci by sme mohli mať, keďže Matica slovenská priamo spadá pod ministerstvo kultúry,“ skonštatoval predseda Výboru NR SR pre kultúru a médiá Dušan Jarjabek.

■ OTVORENÁ MATICA

Členovia výboru pozitívne prijali aj fakt, že Matica je otvorená verejnosti a prejavuje záujem vyriešiť všetky problémy, ktoré ju ťažia z minulosti. „Pustili sme sa do veľkej práce, aby sme Maticu prinavrátili do života bežných ľudí. Počet našej členskej základne sa blíži k číslu tridsaťtisíc. Mnohí z našich členov, ktorí pôsobia najmä na dedinách, organizujú zaujímavé podujatia každý vikend.

Oni sú príkladom dobrovoľnosti, akú propaguje západný svet. Lenže my takú dobrovoľnosť máme už 150 rokov. Členovia Matice sú vzácní ľudia a zaslúžia si našu úctu,“ povedal predseda Matice slovenskej. Počas rokovania parlamentného výboru v Matici malo dôjsť aj k otvoreniu trezoru, kde sa údajne má nachádzať časť Národného pokladu. Predseda MS M. Tkáč tesne pred začiatkom rokovania dostal list, v ktorom ho správca Nadácie Matice slovenskej Jozef Steiner dôrazne žiadala, aby sa trezor neotváral bez prítomnosti zástupcov ich nadácie. V liste je uvedené, že ak dôjde k násilnému otvoreniu trezoru, budú to považovať za nezákonný a trestnoprávne postihnutelný zásah do vlastníckeho práva nadácie. Správca Nadácie MS Jozef Steiner sa nezúčastnil na slávnostnom zasadnutí výboru Matice slovenskej, hoci je jeho členom a bol naň pozvaný. Pripomeňme, že Nadácia Matice slovenskej nemá s národnou ustanovitzhou nič spoločné. Matica ju žiada, aby sa pre-

menovala a nepoužívala v názve jej meno.

■ NOVELA ZÁKONA?

Členka parlamentného výboru Magdaléna Vášáryová uviedla, že otázku Matice slovenskej sa vo výbore snažila otvoriť už v roku 2006. „Informácie predsedu MS pre niektorých z nás nie sú nové. Myslím si, že základ je v dobre nastavenej legislatíve pre Maticu. Toto budem podporovať, možno aj v spolupráci s niektorými právnikmi by sme pripravili novelizáciu zákona o Matici slovenskej. Novelizácia bude potrebovať aj všeobecnú diskusiu a v rámci tejto diskusie sa môžeme pokúsiť zmeniť imidž Matice,“ dodala M. Vášáryová. Diskusiu o Národnom poklade uzavrel Dušan Jarjabek: „Aj ja som do Národného pokladu prispel. Budeme veľmi sledovať, čo sa bude diať ďalej, pri rozprave totiž vyšli najavo mnohé skutočnosti a týmito otázkami sa treba zaoberať ďaleko ráznejšie. Razantnejšie musia v tejto chvíli po-

stupovať aj orgány činné v trestnom konaní. Na jednom z nasledujúcich zasadnutí parlamentného výboru sa budeme zaoberať priamo bodom MS v súvislostiach, o ktorých sme tu ho-

vorili. Budeme chcieť, aby sa k tomu vyjadril minister vnútra aj minister kultúry.“

Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

V slovenskej obci Mlynky v Maďarsku konečne otvorili Slovenský dom Medzi Slovenskom a Maďarskom — pribudne len most alebo aj mosty?

(Dokončenie z 1. strany) – Cieľom slovenskej vlády je mať s Budapešťou priateľský dialóg a v jeho rámci rokovať aj o postavení Slovákov v Maďarsku, a tak prispieť ku konkrétnym pozitívnym výsledkom najmä v oblasti menšinového školstva a financovania menšinovej kultúry.

■ MEDZINÁRODNÝ ŠKANDÁL

Štyri roky sa ťahajúci najprv miestny a potom medzinárodný škandál okolo vystaňovania slovenskej menšiny z budovy dedinského Slovenského domu je od vzniku SR prvým úspešne komunikovaným právom na sebaobranu a obranu princípov menšinových práv slovenskej menšiny v Maďarsku. Slovenské národné noviny sa mu dlhodobo venovali vďaka aktivistovi a novinárovi Imrichovi Fuhlovi. Dom za takmer milión eur a jeho financovanie na niekoľko rokov dopredu viedlo k spolupráci so slovenským

úradom pre Slovákov v zahraničí a s maďarskými orgánmi.

■ MIMORIADNA UDALOSŤ

Preto je slávnostné otvorenie Slovenského domu mimoriad-

nou udalosťou nielen v národnom a medzinárodnom meradle, ale aj v obhajobe menšinovej schopnosti. Pripomenula to aj predsedníčka slovenskej samosprávy v Mlynkoch Marta Demjénová: „Máme veľkú

radosť, a hoci v uplynulých štyroch rokoch sme prežili veľa ťažkých chvíľ..., chceme zabudnúť na všetko zlé, čo sa s nami v súvislosti s kauzou Mlynky stalo: na beznádejné hľadanie riešenia, na dobrodruhov, ktorí našu biedu chceli iba využiť a zneužiť pre svoje nečestné ciele, na tých, spomedzi ktorých síce viacerí dnes oslavujú tu s nami, ale vtedy, keď sme potrebovali pomoc, nielenže nám nepomáhali, ale často nám aj prekážali, na tých, ktorí vo vyhánaní Slovákov zo Slovenského domu nevideli nijaký národnostný problém a hrubé porušenie našich práv chceli zdegradovať na spor dvoch ľudí – len preto, aby nemuseli uznať, že máme pravdu a právo na sebaobranu.“

■ VLÁDA PONÚKLA POMOC

Riaditeľka pokračovala: „Slová vďaka patria predovšetkým dvom mojim kolegom: Jozefovi Havelkovi

a Imrovi Fuhlovi, s ktorými sme bojovali a všetko prežívali spolu. Spolu nás vyhlasovali za nesprávných a vlastizradcov, spolu sa z nás vysmievali, spolu nás ignorovali, hoci sme nerobili nič iné, len čo nám (poslancom slovenskej samosprávy) diktovala naša prísaha: chránili sme záujmy našej národnosti. Musím poďakovať nesmierne empatickému človeku s veľkým srdcom, ktorý nám ako prvý prišiel na pomoc – bývalému veľvyslancovi Jurajovi Migašovi. Podobne ďakujem vtedajšiemu predsedovi slovenskej vlády Robertovi Ficovi za mimoriadne vzácnu morálnu podporu a za to, že práve on ako prvý nám ponúkol aj konkrétnu finančnú pomoc na postavenie nového Slovenského domu. Úprimne ďakujem aj maďarskej vláde za to, že sa k tejto iniciatíve pripojila a projekt aj finančne podporila.“

FOTO: archív, (mrs)

V maďarskom Piliši vyrástlo viacero slovenských dedín.

VŠIMLI SME SI

Bánovský rodák a národovec

Ludovít Štúr povedal: „Reč má svoj život a taký životný priebeh ako národy samy a keď sa už v reči bývalá výraznosť, sila, určitost' a bystrotá potratila, to už veru aj z národa samého sila a bystrotá povypfchala...“ Aby sa tak nestalo, o našu rodnú reč sa najmä za prvej republiky starala Matica slovenská, ktorá v časoch, keď českí politici vyhlásili za štátny jazyk českoslovenčinu, začala vydávať časopis na obranu slovenčiny - Slovenskú reč.

Neskôr k tomuto mesačníku, ktorý mal nebývalo vysoký náklad, pribudli práce na matičnom Slovensku spisovného jazyka slovenského. Na obidvoch týchto projektoch pracoval bánovský rodák Dr. Anton Jánošík (1904 – 1971).

O živote a diele tohto významného slovenského jazykovedca usporiadalo mesto Bánovce nad Bebravou pútavú výstavu v priestoroch Mestského kultúrneho strediska pod záštitou primátora mesta Mariána Chovanca. Projekt vznikol na podnet synovca Dr. Antona Jánošíka Jozefa Fojtíka, ktorý bol jej kurátorom. Na úspešnom priebehu výstavy sa podieľala riaditeľka

Mestského kultúrneho strediska Mgr. Zuzana Mikušová, ako aj predsedníčka MO Matice slovenskej Mgr. Elena Prídavková. Výstava obsahuje dokumenty a fotografie zo života Antona Jánošíka, napríklad vysvedčenia z maďarskej základnej školy, z trenčianskeho reálneho gymnázia či dokumenty z Filozofickej fakulty UK v Bratislave, kde Anton Jánošík študoval, trebárs aj so slávnym slovenským slavistom Jánom Stanislavom. Bánovčania si tak pripomenuli svojho slávneho rodáka, ktorému – ako má vytesané na náhrobnom kameni na Národnom cintoríne v Martine – „Nie márný svet, žiaril mu národ a slovenská reč.“

Peter JÁNOŠÍK

Slováci na južnom Slovensku idú vo vzťahu k osobnostiam príkladom

Vedia, čo je pokladom každého národa

Žitný ostrov je s výdatnými zásobami kvalitnej vody v podzemí pokladom pre celé Slovensko. Najnovšie však jeho obyvateľia poslali všetkým nám odkaz, z ktorého je jasné, že slovenský juh otvára aj iné, nemenej významné poklady.

Tak ako sa človek osvieži dúškom čistej vody, tak jeho dušu pohladia myšlienky jeho múdrych predchod-

ČO INÍ NEPIŠU

cov. Mnohé z nich sú ukryté v literárnych dielach určených pre všetkých bez rozdielu veku – v rozprávkach. Krásnych sedem rokov už trvá tradícia Žitnoostrovského osvetového strediska v Dunajskej Strede.

■ NIE VZDIALENÝ SVET

Živia ju tamojší milovníci pôvodnej slovenskej rozprávky na súťaži v ich prednese. Riaditeľka osvetového strediska Jana Svetlovská má mnoho dôvodov na organizáciu takéhoto podujatia: „Chceli sme zdôrazniť tým, ktorí majú o slovenskú spisbu záujem, potrebu rozprávok aj v našom dnešnom živote. Taktiež sme radi venovali pozornosť veľkej osobnosti slovenskej literatúry Pavlovi

Emanuelovi Dobsinskému, na ktorého počesť organizujeme túto súťaž.“

■ POKLAD NÁRODA

Rozprávky majú čo povedať práve dnes – vo svete, v ktorom prevažuje násilie nie ako prostriedok víťazstva nad zlom, ale ako cesta k prosperu. Už len v rozprávkach dostávajú deti návody, že múdrosť je vzácna vlastnosť, a naopak hlúposť je na smiech. V reálnom živote ich vonkajšie „príklady“ presvedčujú skôr o opak. Žiaci zo základných škôl Smetanov háj v Dunajskej Strede, M. Bela v Šamoríne a J. A. Komenského z Veľké-

ho Medera ukázali, že ich zaujímajú tradičné hodnoty. „Deti si vybrali z bohatej ponuky slovenských spisovateľov a všetky prišli dobre pripravené,“ zdôraznila Jana Svetlovská. Aj keď na malých súťažiacich čakali atraktívne dekorácie, napríklad zlaté vlasy Deda Vševeda, zlatá podkova Sincového koňa či zlaté pero z Vtáka ohniváka, poklady hľadali v inom. Rodičia, ale aj pracovníci osvetu ich naučili, že pokladom každého národa je ľudová slovesnosť, jazyk, a preto aj – rozprávky. Je to správna cesta, ako sa nestratiť vo veľkom svete.

Ivan BROŽÍK

Nový začiatok Slovenskej národnej strany?

Roman MICHELKO

Voľby 2012 vojdú do histórie tým, že podnietili vo viacerých stranách generačnú výmenu. Ako prvá prešla týmto procesom SDKÚ, kde, takpovediac, päť minút po dvanástej bol nahradený veľmi nepopulárny líder Dzurinda o generáciu mladším Frešom. V prípade KDH sa výmena nepodarila, ale viedla k odchodu dvoch o generáciu mladších podpredsedov strany a k vzniku platformy, ktorá má byť programovou a personálnou alternatívou voči súčasnému vedeniu KDH.

Slovenská národná strana na svojom sneme 6. októbra rovnako prešla generačnou výmenou. Dlhoročného predsedu Jána Slotu vystriedal o generáciu mladší Andrej Danko. Krok k tejto výmene sa urobil už v roku 2010 po neúspe-

šných voľbách, keď sa SNS dostala do parlamentu len s odretými ušami. Vtedy sa do najvyššieho vedenia strany okrem iných dostali aj Rafael Rafaj a Andrej Danko. Tí sa počas rokov 2010 až 2012 stali skutočne novými tvármi a hlasmi tejto strany. Snem v Žiline túto zmenu završil. Podstatné však je, ako sa táto nová generácia zhostí zodpovednosti, ktorú na ňu snem strany delegoval.

Strana je dnes mimo parlamentu, zaznamenala najnižší zisk s výnimkou roku 2002 (keď bola SNS rozdelená), stratila energiu a ustrnula na programe, ktorý možno fungoval v rokoch 1994 až 2006, v rokoch 2010 a 2012 už nestačil. Na druhej strane, SNS nie je na tom až tak zle ako napríklad HZDS. Ukázalo sa, že kým

Smer vysal HZDS takmer na kosť, elektorátu SNS sa takmer nedotkol. Paradoxne, voličská základňa národnárov ostala takmer neerozovaná. Prepad SNS do mimoparlamentnej opozície spôsobil to,

KOMENTÁR

že nedokázala získať nových voličov a zároveň nedokázala zabrániť roztriešteniu strany do dvoch subjektov. V konečnom dôsledku SNS nepomohlo, že si udržala 9/10 svojich pôvodných voličov, keďže ich celkový počet len veľmi tesne prekročoval päťpercentnú hranicu. Situácia je dnes iná, než bola v roku 2002. Vtedy sa SNS rozdelila na dve takmer rovnaké polovice – PSNS, ktorá získala 3,6 percenta, a SNS 3,3 percen-

ta. Vtedy teda prepadlo takmer 7 percent hlasov národnárov. Ako sa ukázalo, že v marci 2012 bola strana v takom stave, že na jej vypadnutie z parlamentu stačila strata len pol percenta. Ak teda bude SNS rekapitulovať, s čím dnes SNS disponuje, je to vyše 4,5 percenta hlasov. Je veľmi pravdepodobné, že po výmene na čele SNS poľahky získa aj to pol percento, ktoré jej pôvodní voliči presmerovali do strany Národ a spravodlivosť Anny Belousovej.

To však nestačí. Iste nemôže byť ambíciou strany, aby sa potácala na prahu zvoliteľnosti do parlamentu. Preto strana musí zmeniť svoju marketingovú komunikáciu a v oveľa väčšej miere využívať nové komunikačné nástroje – blogy, sociálne siete, videokonferencie na You Tube. Samozrejme, je nevyhnutné, aby strana našla aj nové témy. Federalizácia Európskej únie je dobrá téma. Musí však byť odborne a aj komunikačne profesionálne podchytená. Dnes už nie je možné vystačiť len s jednoduchými heslami, len kritizovať a neprinášať nové reálne rieše-

nia. A práve to bude najväčšia výzva pre nové vedenie SNS. Získať dostatok čestných, nezištných a erudovaných odborníkov, osobností s dôveryhodnou minulosťou, ktorí dané témy uchopia a politicky zrozumiteľne odkomunikujú.

Z hľadiska budúcej parlamentnej perspektívy môže zohrať SNS dôležitú úlohu. Smer dnes nemá prirodzeného koaličného partnera a je teda možné, že ak SNS nebude v parlamente, pravcové strany napriek svojim obrovským rozporom nejako naskladajú vratkú parlamentnú väčšinu. V prípade, že SNS bude v parlamente, táto možnosť bude oveľa menej pravdepodobná. Samozrejme, SNS ako koaličný partner bude pre Smer až strana poslednej voľby, ale ak by toto spojenie bolo nevyhnutné, mohla by SNS svojou politikou v značnej miere eliminovať príliš eurofederalistickú politiku Smeru.

SNS dnes začala písať novú kapitolu svojej histórie. Verím, že vykročila správne. Presvedčiť sa o tom budeme môcť už v najbližších voľbách.

Investičné stimuly - áno či nie

Oto BALOGH

Vláda prerušila diskusiu o žiadosti deviatich zahraničných investorov o poskytnutie investičnej pomoci vo forme daňových úľav v celkovom objeme okolo sto miliónov eur. O tom, že v časoch uťahovania opaskov a naháňania príjmov do štátneho rozpočtu ide o viac ako citlivý problém, niet najmenších pochybností. Tým viac, že poskytovanie investičných stimulov zahraničným podnikateľským subjektom, dlhé roky odôvodňované potrebou vytvárania nových pracovných miest, pociťujú mnohí domáci podnikatelia ako diskrimináciu a deformovanie podnikateľského prostredia na Slovensku.

Poskytovanie štátnej pomoci vybraným investorom podrobil

tvrdkej kritike aj bývalý viceguvernér NBS M. Barto. Označil ho za kupovanie si odpustkov vládou, ktorá nim chce kompenzovať vybraným podnikateľom stále sa zhoršujúce investičné prostredie

POZNÁMKA

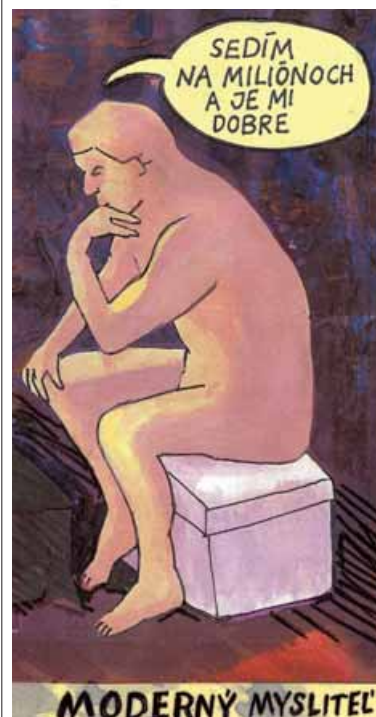
na Slovensku. Štátnu pomoc vo forme stimulov označil za vyslovene škodlivú, lebo okrem iného vytvára dojem, že podnikateľské prostredie na Slovensku je dobré, lebo k nám prúdia zahraničné investície. Úlohou vlády podľa Barta nie je podplácanie investorov, ale vytváranie rovnako priaznivých podmienok na podnikanie pre všetkých. S ostatnou vetou možno iba súhlasiť, ale...

Kritické slová pána exviceguvernéra mi pripomenuli poviedku Martina Kukučina Neprebudení. Aj v nej hlavnému hrdinovi Ondrášovi Machuľovi, ktorého opustili rodičia, najbližší do poslednej chvíle taja pravdu, lebo sa boja, že by ho ranila. Podobné je to v prípade pána Bartu, ktorý sa tvári, že „podplácanie“ investorov je doménou terajšej vlády. Investičné stimuly sa na Slovensku poskytujú zhruba od roku 2002 a podporovali ich všetci doterajšie vlády, vrátane dvoch Dzurindových vlád a vlády I. Radičovej, o ktorých pán Barto cudne mlčí. A mlčal o nich aj počas svojho viac ako päťročného pôsobenia vo funkcii viceguvernéra NBS v rokoch 2004 – 2010. Zaryto

mlčal aj v období počas druhej Dzurindovej vlády, v ktorom kulminoval objem prostriedkov poskytnutých na investičné stimuly. Na margo kritických hlasov, ktoré sa pýtali, prečo si vláda nekryje chrbát, M. Barto – vtedy ešte vo funkcii ekonomického analytika – konštatoval, že „je možné, že vláda počíta s dobrým úmyslom investora“.

Je nepochybné, že v oblasti poskytovania investičných stimulov nie je všetko v poriadku, inak by sme na Slovensku neboli svedkami tzv. stimulevej turistiky, príznačnej pre investorov s nie celkom čistými úmyslami. Tí po vyčerpaní výhod typu daňové úľavy, finančná dotácia, príspevok na nové pracovné miesto či prevod majetku za zvýhodnenú cenu buď prešli do inej lokality a opätovne požiadali o štátnu pomoc, alebo sa jednoducho zbalili a odišli zo Slovenska a nebolo ich málo. Úlohou štátu je hlavne vytvárať rovnaké podmienky pre všetkých. A úlohou kritikov je zachovávať objektivitu.

GLOSAR
ANDREJA MIŠANEKA

SPOZA OPONY

Krásna jesene a jej chuť je neodolateľná, či už sme z vrchov alebo z roviny. Ale je to v mnohom aj neurotická jeseň, krízová a riziková jeseň, kam sa len dookola pozrieme. Takmer všade sa kladú otázky o tom, čo príde? Niet nič horšie ako neistota, niet nič horšie ako dohnať ľudí do situácie, keď si nevedia poradiť. To je cena, ktorou platíme za ilúzie.

Príbeh takmer celej slovenskej inteligencie, najmä kňazov, od čias, keď sa ešte pred Bernolákom, pred koncom 18. storočia usilovali nielen o slovakizáciu jazyka, o zdôraznenie rozdielnosti, že slovenčina je iný jazyk ako čeština, je nepretržitým slovenským príbehom hovoriť vlastným jazykom. Nielen v doslovnom, aj v prenesenom význame slova.

Teraz sa po prvý raz v Bratislave zišla schôdzka menej majetných štátov Únie. Tlačili na Európsku úniu, aby

dodržala vlastné uznesenia o potrebe rastu a zamestnanosti. A aby nekrátila rozpočet. Teda šlo peniaze, ktoré v šesťročí 2014 – 2020 majú prísť na to, aby sa najzaostalejšie oblasti aspoň priblížili k priemeru Európskej únie. Po prvý raz sme našli vlastný a spoločný jazyk, ktorým hovoríme

navrhovať ako rovný s rovným. A to nielen pokiaľ sa týka predstaviteľov štátov, ktoré prijali bratislavské pozvanie. Porovnávame sa aj s tými, s ktorými sme sa porovnávať neprestali. Nie je nám totiž ľahostajné, v akom rozvrate je česká politika. Kto ju sleduje, nevychádza z úžasu. Nielen nad

hovoriac o Valašsku, Beskydách a vinorodnej južnej Morave!), ale preboha nie za cenu takéhoto českého úpadku!

Nie sme škodoradostní, v nefunkčnosti českého štátu a českej politiky je pre nás historické poučenie. Slovenský štát treba vo všetkom zefektívňovať, musí byť výkonný. Mu-

oddeliteľnou súčasťou terajšej podoby kapitalizmu. Spochybňovanie štátu je daňou za minulosť. To neprišlo s demokraciou, ale prišlo to s kapitalizmom a jeho provinčnými dogmatikmi a púťovými kaukliami. Tento slovenský štát teraz potrebujeme ako nástroj – práve ako štát EÚ si potrebujeme urobiť a udržať doma poriadok.

Usporiadať veci v malom štáte nie je pre mnohých cudzie – návšteva z Bavorska mi hovorila o verejných úvahách o osamostatnení spolkovej krajiny Slobodný štát Bavorsko. Katalánsko v Španielsku malo pre slovenské úsilie o samostatnosť porozumenie, aj oni chcú byť samostatný štát. No a posledná letná návšteva bola z Bieloruska – tá hľadala na Slovensku poučenie, ako sa zbaviť nevyhovujúcej vlády, a tak sa dostať viac do Európy než do Ruska. Ako som mohol týmto ľuďom povedať, že idea slovenského štátu nie je správna? Veď mi to už dávno nehovorí ani moja pražská rodina.

Prečo svet vyzerá túto jeseň inak

Dušan D. KERNÝ

do tvorby rozpočtu Únie. A tým vlastne aj do zmien kompetencií v Bruseli. A po prvý raz sa k nám pridáva toľko štátov.

Pravda, újinná politika je jedna vec a realita druhá. Preskákali sme toho dosť, aby sme mali ilúzie nielen o kulisách, ale najmä o zákulisí politiky a diplomacie. Ale princíp spočíva v tom, že môžeme

slovníkom českých politikov. Ide najmä o to, že český štát nie je výkonný a pre mnohých je rizikový. Český štát sa stal štátom štvrtej cenovej skupiny – tak ho nazval politológ Jiří Pehe. To nám nerobí nijakú radosť. Áno, chceli sme dohnať a predbehnúť Čechov (Moravanov a Slezanov považujeme akosi za svojich bližších, ne-

síme prestať s tým spochybňovať každého a všetkých. Toto spochybňovanie je samozrejme nástrojom boja o moc. Lenže to, ako sa to teraz robí, je asi škodlivé pre nás všetkých.

Slovenský štát potrebuje byť fit, potrebuje byť efektívny pri zvládaní problémov, dojeni eurofondov a boja za odstránenie chudoby, ktorá je ne-

Asi nebudeme uvažovať o tom, že otec nášho hokejistu pán Chára je extrémista. Tak isto asi nebudeme za extrémistu považovať bielovlasú bábicu ťažko kráčajúcu, opierajúcu sa o paličku. Napriek tomu po Partizánskom pochodovali „extrémisti“. Tak pôsobí väčšinový mediálny obraz stelesneného zúfalstva v podobe tisícov občanov mesta. Tí sa iba dožadujú slušného života a zabezpečenia podmienok naň zo strany štátu, ktorý si platia nemalými odvodmi.

Rovnakým metrom

Striaslo ma, keď som čítal produkciu niektorých „mienkotvorných“ médií a ich hviezdnych zamestnancov. Zväčša tých, ktorí sa už dávnejšie svojpomocne pasovali do pozície akýchsi nadľudí s nadpravdou, nadinteligenciou a počas volieb aj s nadslušnosťou. Ak by žili v časoch našej socialistickej normalizácie, určite by od politukov z najrôznejších úrovní dostávali za svoje výtvory štedré odmeny. Lenže, keďže vzhľadom na prežitie, o normalizácii (a o živote všeobecne) nič nevedia, v rámci večného opakovania sa histórie sa ich písanie nedá nazvať inak ako prisluhovačstvom. Otázka je však, komu. Ten, kto prejaví vzdor proti bezprávniu, je extrémista. Ten, kto žiada slušnosť, je oportunist. Ten, kto chce „iba“ pokojný život, ale demonštruje to verejne počas tisícového pochodu, je „rasista“. Rómsky problém neexistuje, sú iba neznášanlivci a tí, ktorí nevedia spolunažívať s menšinami. Nie, ja nepopieram existenciu extrémistov. Viem o takých, ktorí odmietajú hovädzie mäso, alebo o takých, ktorí sa radi reťazami viažu k chladiacim vežiam elektrární. Viem aj o takých, ktorí sú súčasťou každej väčšej hromadnej akcie – od futbalu až po vinobranie. V ich kolektívnom mozgu sa nachádza potreba udrieť, rozbiť, zdemolovať či zraniť. Takí boli aj v Partizánskom, aj pod Krásnou hôrkou. Tým, ktorí tvoria mediálny obraz spoločenskej mienky však cez závoj akéhosi extrémizmu zámerne „uniklo“, že na tých dvoch od seba vzdialených miestach išlo najmä o to isté. Aby právo platilo rovnako pre každého občana nášho Slovenska. Aby slušnosť požívala zvýšenú úctu a primeranú ochranu zákona. Aby súkromné vlastníctvo bolo súkromné vždy, aj vtedy, keď to nie je politicky vhodné.

Politológovia varujú pred veľkým etnickým výbuchom na Slovensku. Asociáli zas hrozia tým, že si na nespokojných vezmú lopaty a tyče. Úplne beztretné. Lebo pre nich trest neexistuje v nijakej podobe. Čo ak z trojtisícového pochodu za slušnosť na Slovensku a za požiadavku žiť normálne bude časom desaťtisícový alebo stotisícový? A môže to byť už naozaj v krátkom čase. Polícia môže zatknúť jeho organizátorov, ako zatýkala disidentov pred protestnými akciami počas normalizácie. Napokon – už sa to znova deje. Polícia môže pripraviť vodné delá a namieriť ich proti občanom, ktorí žiadajú iba slušnosť. Aj to sa už stalo. Násilím však pokoj nastolí. Najmä nie násilím iba na slušných, ktorí nechcú tak veľa – iba rovnaký meter.

Ivan BROŽÍK

Ofenzíva nacionalistov otvorila front od Bruselu až po Ukrajinu Vznik Strany maďarskej komunity nie je náhodný

Ján ČERNÝ – Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Zaujímavé súvislosti v čase, priestore, ale aj v politike sprevádzajú navonok „iba“ premenovanie Strany maďarskej koalície fungujúcej v minulosti bez koalíčných a akýchkoľvek iných partnerov na Stranu maďarskej komunity, ktorá chce byť platformou všetkých Maďarov na Slovensku. Tí aj zareagovali, a naozaj nie nenápadne. Lenže málokto si to všimol. Náhoda?

Na otvorenie niekoľkých politických frontov naraz spojili títo nacionalisti doteraz naozaj nevidaným spôsobom svoje sily a možnosti. Útok vedú s jasným cieľom – nastúpiť cestu návratu pred Benešove dekréty. Ziaľ, v slovenskom parlamente si nikto okrem Igora Matoviča nevšimol iniciatívu poslanca Arpáda Érseka – prekvapujúco z Bugárovho „spájajúceho“ MOSTA či HÍDU. Nikomu z ostatných 148 po-

slancov Národnej rady Slovenskej republiky neprekážalo nič na tom, keď Érsek povedal, že „jeho predkovia boli protiprávne vystáňovaní“. Poslanci by mali vedieť, že tým priamo a verejne spochybnil Benešove dekréty, ako aj to, že Slovenská republika sa s týmto právnym aktom vyrovnala už v roku 2007. A to v uznesení, ktoré hovorí o „nespochybnosti, nedotknuteľnosti a nemennosti Benešových

dekrétov, ako aj majetkovo-právnych vzťahov, ktoré vznikli povojnovými rozhodnutiami orgánov Československej republiky a Slovenskej národnej rady“.

■ BERÉNYI PRITVRDIL

Už o deň neskôr po Érsekovom pokusom balóniku, ku ktorému sa už viac nevyjadroval, vyhlásil priamo na Fiľakovskom sneme ešte „starej“ SMK jej predseda József Berényi, že „bolo by načase zrušiť v slovenských normách kolektívnu vinu“. Nie náhodou sa z pôdy toho istého snemu adresovala oficiálne až do Bruselu otázka okolností vzniku vyššie spomenutej deklarácie NR SR. Napokon, snem SMK už mal pripravené aj pohotové vyhlásenie pre médiá: „Upozorňovali sme na to, že Benešove dekréty, zakladajúce sa na kolektívnej vine, a k tomu vydaná deklarácia Národnej rady SR v roku 2007, sú nezlučiteľné s ľudskými a politickými právami a medzinárodnými deklaráciami, ktoré sa vzťahujú na práva slobôd. Preto sú úplne neprijateľné v druhej polovici 20. storočia a sú v protiklade s politickými a spoločenskými požiadavkami 21. storočia,“ uvádza sa vo vyhlásení XII. snemu SMK. Mimočodom, politickí predstavitelia našich Maďarov si akosi zámerne nevšimli, že práve v tých istých dňoch vyhlásil súd v Siofóke rozsudok nad hanobiteľom pomníka Miklósa Horthyho v znení: „... jeho protest proti odhaleniu sochy má morálne pozitívny obsah, je spoločensky prospešným upriamením pozornosti“, a preto súd upustil od trestu.

Za prekvapenie, určite však nie za náhodu, možno považovať zbratanie sa politických lídrov z navzájom sa nenávidiacich politických subjektov – Józsefa Berényiho z SMK a Bélu Bugára z MOSTU – HÍD. Prišlo v tom istom čase ako vznik Strany maďarskej komunity – zopakujme si – strany „všetkých Maďarov“.

■ ROZŠIROVANIE FRONTU

Oboch zrazu začal trápiť spoločný úbytok Maďarov, ku ktorému dospeli na základe výsledkov sčítania ľudu. Nevšimli si úbytok Slovákov, Rusínov, Nemcov. Ani príčiny úbytku, ktoré by našli v každej príručke ľudovej demografie. Maďarskí vodcovia sa následne akoby náhodou dohodli na akomsi súhrne opatrení, nimi nazývanom ako „súhrn existujúcich možností“. Tento súhrn predstavuje riadnu palebnú silu. Dá sa čítať na oficiálnej stránke SMK. Vyberáme teda z verejne dostupného zdroja...

■ ČO JE V HRE

Ústavná zásada rovnosti. Nijaký štátotvorný národ, ale občania. Maďari sa cítia poníženi, ak sú iba menšinou. Slováci nemajú byť štátotvorný národ. Jazyková rovnosť. Na zmiešaných územiach by mali súběžne fungovať ako rovnoprávne oba jazyky. Štáty i menšinový. To by znamenalo pre Slovákov z celého Slovenska, aby sa povinne učili po maďarsky, ak by sa v takto upravených podmienkach mali a mohli dohodnúť na juhu svojej vlasti. Je ťažké predstaviť si, že by maďarský trafikant nehovoril na Slovensku inak ako po maďarsky, ak by nemusel. SMK tiež žiada vytvorenie maďarských diecéz. Na Slovensku ešte žijú tí, ktorých povedzme na hodinách náboženských výchovy učiteľ alebo kňaz mlátil, ak nehovorili po maďarsky. Školská a kultúrna samospráva. Táto požiadavka Fiľakovského snemu je prvým, ak nie už druhým krokom k autonómii. Hneď tretím je napríklad posilnenie právomocí miestnych samospráv. Pod dokument s takýmito požiadavkami sa spoločne podpísala Strana maďarskej komunity (SMK), Most – Híd a Okružly stôl Maďarov na Slovensku. A nikto nič.

Prvú republiku Čechov a Slovákov chránil pevnostný systém Bratislavské bunkre po rokoch ožívajú

Text a foto: Martin KUBALA

V rokoch 1935 – 1938 bolo územie Československej republiky, vtedy jednej z najvyspelejších krajín sveta, navždy významné betónovou hranicou – líniami stáleho opevnenia. Bol to nepreniknuteľný systém pevností, ktorý mal zdržať armádu silnejšieho a stále agresívnejšieho Nemecka, ale aj Maďarska. Preto keď bola 23. septembra 1938 vyhlásená všeobecná mobilizácia, národ ju prijal s nevidaným nadšením. História nepamätá podobnú udalosť, keď sa väčšina brancov v počte okolo 1 250 000 mužov prihlásila v armádnych strediskách v priebehu 24 hodín...

Oficiálne sa s budovaním československého pohraničného opevnenia začalo v októbri 1935 a dokončiť sa malo v rokoch 1951 – 1952. Československá vláda na tento cieľ plánovala 10 miliárd Kč. Za štyri roky opevňovacích prác sa použili necelé 2 miliardy korún, ale aj tak mala československá armáda v roku 1938 – teda v čase Mníchova – k dispozícii takmer 9 600 betónových pevností, z toho vyše 1 800 na Slovensku.

■ PETRŽALSKÉ PREDMESTIE

Prvých deväť pevnostných objektov začali budovať už v roku 1934 pri Bratislave na petržalskom predmestí proti maďarskej vojnovnej hrozbe na rozkaz zemského vojenského veliteľa pre Slovensko generála Josefa Šnejdárka, ktorý sa vyznamenal už v bojoch s oddielmi Maďarskej republiky rád.

Systém opevnenia pozostával z tzv. ťažkých a ľahkých objektov rozmiestnených v líniiach. Ťažké tvorili pechotné zruby, väčšinou dvojposchodové, vyzbrojené ťažkými guľometmi a delami. Ľahké opevnenie malo iba jedno poschodie, menšiu posádku a nemalo ťažké zbrane, iba guľomety. Posádku pechotného zrubu tvorili špeciálne cvičení vojaci, zatiaľ čo ľahké opevnenie obsadzovala poľná armáda, ktorá bola v tom-ktorom úseku dislokovaná. Ťažké opevnenie bolo na

území Slovenska iba v okolí Bratislavy a v Komárne. Na južnej hranici s Maďarskom od Štúrova až po hranice s Rumunskom a takisto na dolnom toku rieky Moravy medzi Kútni a Devínom bolo vybudované ľahké opevnenie.

■ LÍNIA ZRADY

Nedobytná hranica s odhodlanými obrancami v plnej zbroji pod ochranou železobetónových pevností sa po demonštratívnej – a pre každého

REPORT

nepriateľa odstrašujúcej mobilizácii – premenila na líniu zrady. Po týždni nepretržitého pozorovania a vyčkávania nepriateľa nasledovala udalosť, ktorá Československo vyvrátila od základov. V noci z 29. na 30. septembra podpísali predstavitelia Francúzska, Veľkej Británie, Talianska a Nemecka v Mníchove dohodu, v ktorej súhlasili s odstúpením československého pohraničia Hitlerovi a odmietli vojenskú pomoc, ktorú nám predtým prisľúbili. Napriek bezkonkurenčnej armáde, morálke a výbornému opevneniu, zradené a obetované Československo vyhlásilo kapituláciu.

Na území južného Slovenska, ktoré bolo pričlenené k Maďarsku, pevnostné objekty systematicky likvidovala maďarská Horthyovská armáda. Ťažké opevnenia v okolí Komár-

na boli zničené v roku 1969, keď sa po katastrofálnych záplavách začalo s budovaním protipovodňových hrádzi. Napriek tomu ešte aj dnes existuje na Slovensku približne dvesto objektov, ktoré sú pomerne zachovalé. Dokonca aj bratislavské opevnenie nielenže prežilo takmer bez poškodenia nemeckú okupáciu, čo nebývalo zvykom, ale samotní Nemci ho doplnili viacerými betónovými stenami so strieľňami pre protitankové kanóny, ktoré sa stali súčasťou nemeckých priprav na obranu mesta v roku 1945.

■ ŽIVÁ HISTÓRIA

Po skončení vojny čakal opevnenie smutný osud. Pôvodné vybavenie bolo rozkradnuté, kovové prvky vytr-

hané a ďalej použité alebo odnesené do zberu. Jediné objekty, ktoré zostali v opatere armády v čase studenej vojny, sa nachádzali na južnej Morave a v Bratislave, kde sa zachovalo aj posledné pôvodné vybavenie objektov.

Aj petržalské „bunkre“ postupne chátrali a do konca deväťdesiatych rokov minulého storočia zostali úplne bez záujmu. Samotné stavby, ako aj ich vybavenie tvoriace jedinečné historicko-technické pamiatky vandali a bezdomovci zdevastovali, unikátne vnútorné zariadenie nenávratne rozkradli a predali do starého železa či za hranice republiky.

Ani dnes sa týmto pamiatkam nedostáva zaslúženej úcty a starostlivosti, aspoň nie od štátnych organizácií. O niektoré objekty sa však starajú partie nadšencov – ako je trebárs skupina mladých mužov, ktorá obnovuje bunkre v Pečnianskom lese. Počas chlapčenských rokov v nich trávili voľný čas a prežili tu nezabudnuteľné chvíle. Už poldruha roka opravujú poškodené omietky a nátery, zhŕňajú pôvodné vybavenie či svojpomocne vyrábajú jeho verné kópie s cieľom vrátiť pevnostiam ich zašlú slávu a pretvoriť ich na múzeá. Od vŕhajška sú dva objekty prístupné verejnosti aj s odborným výkladom.

Podľa Svetového ekonomického fóra konkurenčná schopnosť Slovenska klesá Na odstránenie nevýhod netreba takmer nijaké finančné náklady

Jozef HAJSTER – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

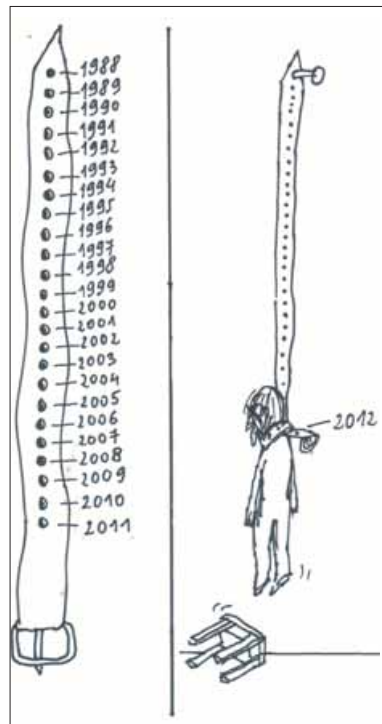
Zverejnenie správy Svetového ekonomického fóra (SEF), podľa ktorej Slovensko v konkurencieschopnosti medzi 144 štátmi už šiesty raz za sebou kleslo, tentoraz o dve priečky na 71. miesto, určite nie je dobrá zvest', pričom z krajín Európskej únie za nami skončilo len Grécko a Rumunsko. Česko je na 39. mieste, Poľsko 41. a pred nami je dokonca aj problémové Maďarsko (60.)

Správu však treba brať s rezervou, lebo toto hodnotenie nie je jediné. Napríklad v rebríčku Svetovej banky Doing Business sme pre zmenu medzi krajinami V-4 najlepší. Jej rebríček sa však na rozdiel od hodnotení SEF viac opiera o merateľné veličiny, v ktorom sú okrem štatistických údajov výrazne zastúpené názory a hodnotenia manažérov. Zo Slovenska sa do prieskumu zapojilo 440 manažérov. Konkurencieschopnosť napomáha ekonomický rast aj prílev zahraničných investícií. Dôležité je sa ním zaoberať o to viac, že ekonomický rast sa v súčasnej dlhovej kríze eurozóny stáva stále väčším problémom. Európska únia ako celok sa už dostala do červených čísel, pričom desať štátov je v recesii. V tejto situácii je súčasný rast na Slovensku 2,8 percenta HDP výnimočný. Logická je preto otázka, ako je to možné, keď sme v rebríčku konkurencieschopnosti tak nízko. To je nepochybne paradox, ktorý stojí za pozornosť.

■ VÝHODY A NEVÝHODY

Táhuňom slovenského rastu sú takmer výlučne automobilky. Z pohľadu konkurencieschopnosti treba vidieť, že automobilkám sa darí najmä preto, lebo tu našli lacnú pracovnú silu, pritom pracovitú a kvalifikovanú. Majú preto nízke náklady a veľkú konkurenčnú výhodu. To sa však v správe Svetového ekonomického fóra ako konkurenčná výhoda

Slovenska zohľadnilo nedostatočne. Správa preferuje otvorenosť voči zahraničným investíciám a ich podporu, nízke

colné zaťaženie a dobré školstvo. Ako hlavné konkurenčné nevýhody uvádza slabú vymožitelnosť práva, klientelizmus, vysokú nedôveru ľudí vo vládu,

veľké administratívne zaťaženie či orientáciu viac na cenu ako na kvalitu.

Niekoľko môže zaskočiť, že naše školstvo je hodnotené pozitívne, aj keď vo všeobecnosti prevláda názor, že jeho úroveň upadá a rezortný minister Dušan Čaplovič bubnuje na poplach. Vysoké postavenie školstva v rebríčku výhod prekvapuje o to viac, že poradie zostavili na základe prieskumu, do ktorého poskytl svoje hodnotenie priamo manažéri. A tí predsa unisono tvrdia, že štruktúra absolventov škôl nie je dobrá, pretože je prebytok takých, ktorých nepotrebujú, ale iných, s kvalifikáciou potrebnou pre ich firmy je nedostatok alebo chýbajú. Z toho nemožno urobiť iný záver, len ten, že aj napriek výhodám je stav slovenského školstva vcelku dobrý.

■ POKRIVKÁVANIE PRÁVA

Slabá vymožitelnosť práva a klientelizmus sú už chronické problémy. Prieskum Amerického obchodnej komory v rokoch 2009 – 2010 zistil, že až 90 percent respondentov si myslí, že slovenské súdy nepodporujú rovnoprávne riešenie súdnych sporov. Dôvera k súdom je nízka. To má pochopiteľne aj širšie dôsledky a je aj jednou z príčin značnej nedôvery ľudí k politikom, čo je podľa správy SEF v poradí tretia konkurenčná nevýhoda Slovenska. Prítom podľa analýzy Holanďana Wernera S. Kóstnera a poľského právnika Lukas-

za Bojarskeho v slovenskom súdnictve máme pomerne vysoký počet sudcov, nadpriemerné množstvo súdnych zamestnancov a štát vynakladá na sudcov pomerne veľa peňazí. Štát dáva na rozpočtovú kapitolu súdnictva 0, 21 percenta HDP, čo je na úrovni európskeho priemeru.

■ NENÁKLADNÉ RIEŠENIA

Pochopiteľne, konkurencieschopnosti Slovenska, prílevu zahraničných investícií a zvyšovaniu ekonomického rastu môže pomôcť cielené odstraňovanie prekážok. Nemožno si pritom nevšimnúť, že hlavné konkurenčné nevýhody majú dva spoločné menovatele. Prvým je, že sa týkajú najmä fungovania štátu, pričom úplne berieme do úvahy, že súdnictvo je nezávislé. Pravidlá jeho fungovania však určuje štát. Vo veľkej miere môže obmedziť aj klientelizmus, najmä pri verejnom obstarávaní tak štátu, ako aj samospráv. Uvidíme, čo pre zlepšenie prinesie pripravovaná novela príslušného zákona.

Druhým spoločným menovateľom je fakt, že zväčša ide o riešenie problémov, na ktoré nie sú potrebné takmer žiadne finančné náklady. To je v súčasnej finančnej a ekonomickej kríze veľmi podstatný dôvod na to, aby sa k odstraňovaniu našich chronických nevýhod v záujme zvyšovania konkurencieschopnosti Slovenska pristúpilo razantnejšie.

Nestáva sa často, aby premiér držal hladovku proti vývoju vo svojej vlastnej krajine Gyurcsány siahol po krajnej forme protestu proti Orbánovi

Viló KOMORA – Foto: Demokratická koalícia Maďarska

Hladovka bývalého maďarského premiéra Ferenc Gyurcsány, spojená so stanovami pred budovou maďarského parlamentu, kde sa k nemu pridali jeho ďalší traja spolustraníci z Demokratickej koalície, vytrháva nášho južného suseda zo spoločenstva vyspelých európskych demokracií a posúva ho k totalitným či autokratickým režimom. Nie je zvyčajné, aby premiér hladovkou protestoval proti vývoju vo vlastnom štáte.

Gyurcsány, ale aj iní maďarskí opoziční politici už dlhšie kritizujú súčasného premiéra Viktora Orbána. Obviňujú ho zo zhoršovania medzinárodného postavenia Maďarska, ktoré spôsobujú direktívne zásahy vlády do fungovania centrálnej banky, pripisujú mu na vrub znechutenie Maďarov zo zlej ekonomickej situácie a oslabovanie forntu.

Orbán a jeho Fidesz pripravujú v Maďarsku reformu volebného systému, ktorá má zaviesť povinnú predbežnú registráciu voličov minimálne 15 dní až dva mesiace pred voľbami. Gyurcsány je proti. Vyslovil sa v tom zmysle, že je neprijateľné, aby – ak sa ktosi rozhodne ísť voliť – trebárs dva dni pred voľbami – takto nemohol využiť svoje volebné právo. Podľa bývalého maďarského premiéra by táto reforma vylúčila z volebného demokratického procesu státisíce, možno až milióny voličov.

■ POLITICKÁ ANOMÁLIA

Navrhovaná registrácia voličov je v normálnych pluralitných demokraciách na európskom kontinente nesporné politickou anomáliou. Ťažko možno pochopiť účelovosť zavedenia takejto právnej normy viažucej sa k voľbám. Niektorí politici a analytici za ňou vidia snahu o vylúčenie nerozhodných voličov, teda percentuálne zvýšenie poslaneckých mandátov vládneho Fideszu. Gyurcsányho protestnú hladovku a stanovanie

pred parlamentom zaznamenali a komentovali médiá vo väčšine demokratických štátov. Aj táto forma protestu predstaviteľa opozície len zvýraznila súčasné pochybné postavenie a politické smerovanie Maďarska pod Orbánovým vedením.

Maďarská opozičná Demokratická koalícia vydala stanovisko, že registrácia pred voľbami je protiústavná, výrazne obmedzuje občianske práva a po tomto kroku by už voľby vôbec neboli slobodné. Orbánov režim označili ako nočnú moru.

Ako protiprávnu označili túto reformu aj iní maďarskí politici. Pre kontinentálny európsky volebný právny systém je nezvyčajné, aby ste volili na dvakrát, čo v konečnom dôsledku predstavuje tzv. registrácia pred voľbami. Dosť ťažko si predstaviť, komu by sa chcelo ísť niekoľko týždňov pred voľbami registrovať, aby mohol využiť svoje ústavou zaručené volebné právo. Samotné voľby by sa potom mohli stať len záležitosťou užšieho kruhu politicky a stranícky motivovaného obyvateľstva. Menej rozhodní občania a nižšie sociálne vrstvy (a to aj z finančných dôvodov), by sa zrejme na volebnom akte zúčastňovali v menšej miere, čím by klesol počet voličov ľavice. Nezaujím o registráciu, a teda následne aj nemožnosť voliť, by zväčšoval počet nevoliacich občanov. Potom naozaj treba súhlasiť s vyjadreniami, že by to bola protidemokratická zmena.

Hladovka maďarského premiéra ako forma politického protestu.

■ DVOJTVÁRNOŠT DVOJAKOSTI

Viktor Orbán pred dvomi rokmi presadil zákon o dvojacom občianstve pre Maďarov, ktorí žijú mimo Maďarska, a to bez akýchkoľvek obvyklých zvyklostí, ktoré sa viažu na územie štátu. Tento rok prišiel s volebným zákonom, ktorý dovoľuje voliť a kandidovať do maďarského parlamentu aj Maďarom z iných štátov s dvojakým občianstvom.

Na prvý pohľad sa môže zdať absurdné, že pre Slovensko a ostatných susedov Maďarska by povinná registrácia voličov niekoľko týždňov pred voľbami bola prínosom. Povinnou registráciou by susedné štáty mohli jednoduchšie monitorovať pohyb vlastných občanov, čo sa chystajú na voľby v Maďarsku, keďže pre registrácie by muse-

li minimálne dvakrát prekročiť maďarské štátne hranice. Orbán vlastne „dekonšpiroval“ slovenských Maďarov, ktorí majú aj maďarské štátne občianstvo. Slovenská štátna moc by na základe opakovaných prechodov hraníc ľahšie mohla zistiť, že sa boli registrovať a potom voliť, čo by potvrdilo, že sú aj maďarskými štátnymi občanmi. V takom prípade by mohli prísť o slovenské štátne občianstvo. Zaujímavé bude sledovať ďalší priebeh celej záležitosti. Možno už o niekoľko mesiacov budeme svedkami toho, ako sa naši spoluobčania maďarskej národnosti budú autobusmi a autami presúvať do Budapešti či iných maďarských miest pre registrácie, aby sa tam o niekoľko týždňov znovu vrátili a išli k volebným urnám.

SEBAOBRAŇA

Približne tretina televíznych programov je o varení. Lenže ani jeden z tvorcov týchto mediálnych produktov divákovi neporadí, kde majú na prípravu kulinárskych dobrôt zobrať peniaze. Väčšina ľudí by vedela navariť všeličo dobré, keby od globálnych hypermarketov dostala prístup k potravinám napríklad za reklamu.

Lacnejšie to už zrejme nebude

Hladný Slovák by možno ochotne nosil tričko s logom potravinárskej firmy, ktorá mu ako chodiacej živej reklame „nezištné“ naplní spotrebný kôš chlebom, mliekom, syrom, mäsom a inými (ne)potrebnými pôžitkami. Ale dosť žartov. Pripomeňme si, že sýty hladnému síce veri, že sa nemôže najesť, len mu neverí, že sa nemá za čo! A bude horšie. Pesimisti hovoria o blížiacom sa globálnom hladomore. Vtedy je lepšie byť bohatý, zdravý a tučný, lebo tlstoch síce schudne, ale chudý už nemá z čoho, tak vari aj zomrie od hladu. Pokiaľ nie je taký múdry, že si zabezpečí vlastnú produkciu aspoň základných potravín pre svoju rodinu a prípadne aj na výmenu za iné tovary.

Potravinárska komora Slovenska (PKS) upozorňuje, že v blízkej budúcnosti nastane globálne zdražovanie potravín. Dôvodom sú vraj výpadky produkcie pre suché počasie na celom svete (s tým sú spojené slabé a drahé zásoby obilnia) i celkový rast vstupných nákladov. Nárast cien obilnín a olejnin sa prejavuje v stúpajúcich nákladoch na kýmne zmesi. Potravinári hovoria, že sa to premietne aj do zvýšenia cien potravín živočíšneho pôvodu. Skeptici zdôrazňujú, že terajšie ceny potravín sú dlhodobo neutržateľné.

„Ak vezmeme do úvahy rast cien ďalších vstupov, povedzme pohonných hmôt, ale i vývoj cien potravín a nápojov v okolitých členských štátoch Európskej únie, tak súčasné ceny potravín na Slovensku sú poddimenzované a patria medzi najlacnejšie v eurozóne,“ uviedol prezident PKS Daniel Poturnay. Tento tlak bude mať podľa neho za následok len ďalšiu likvidáciu domáceho agropotravinárskeho sektora, ale aj používanie substitútov, čo sa odrazí v poklese kvality potravín. Podľa Poturnaya hrozí okrem poklesu kvality potravinárskych výrobkov ich nedostatok alebo až výpadok na trhu a zrejme i ďalšia likvidácia výrobcov. Pre objasnenie – substitúty sú lacnejšie a podradné náhrady kvalitných potravín. Ich spotreba sa logicky dlhodobo prejavuje na zhoršujúcom sa zdravotnom stave populácie. Nuž keď je niekto skutočne hladný, asi len ťažko a zbytočne bude čakať, kým sa mu z vlastného stehna vytvorí v prúde zdravého vzduchu dlhým sušením kvalitné prosciutto, ktoré by predal globálnej sieti...

Konzumenti relácií o varení by mali mať na zreteli, že spoločnosť sa vrátila do systému 19. storočia. Okrem iného, treba mať kus vlastnej zeme. Nie však na golfové ihrisko. Na pestovanie plodín a kŕmenie domácich zvierat. Potom nám hlad nehrozí. Možno...

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Hrdé odvetvie vodného hospodárstva sme na Slovensku zmenili na chudobnú Popolušku

Voda predstavuje nesmierne cenné dedičstvo

Špičkového vodohospodárskeho odborníka Dr. H. c. doc. Ing. Júliusa BINDERA (1931) väčšina Slovákov vníma ako otca vodného diela Gabčíkovo. Sú aj takí, čo to myslia posmievačne. Tým však nie je dobrý nijaký argument – ani naša úspešná obhajoba tejto grandióznej stavby a jej víťazstvo pred medzinárodným súdnym tribunálom v Haagu. Keď sa v Čunove rodil náhradný variant diela, chodili tam demonštrovať proti jeho výstavbe a „vrhaj“ ničeniu životného prostredia s ďalekosiahlymi následkami. Dnes chodia dunajskou hrádzou za relaxom a s obdivom sledujú nespočítateľné krdle vodných vtákov... Rovnako presadil a vybudoval Málinec, Turček i vodné dielo Žilina. Predtým sa podpísal pod prípravu priehrad na Váhu, vodného diela Wolfstahl – Bratislava – diel Lipovec, Ružín, generelu úpravy rieky Nitry, čističky odpadových vôd v Slovnafte, spojenej s ochranou podzemných vôd, dopravu populovín a ich skládku v elektrárni Vojany, splavnenie Moravy po Hodonín... Vyznamenania a ocenenia by sme vyratúvali veľmi dlho. Je autorom niekoľkých patentov a zlepšovacích návrhov. Za odbornú a spoločenskú angažovanosť získal Európsku cenu za kvalitu v Madride (1995), poctu Osobnosť roka (1994), Rad Ľudovíta Štúra I. triedy (1995), Zlatý dvojkríž ministra kultúry (1996); je nositeľom titulu Prominent slovenskej ekonomiky (1997), Medaily Štefana Moyses (1998), Medaily slovenskej komory stavebných inžinierov (1998) i čestného doktorátu Slovenskej technickej univerzity v Bratislave. Je rytier Rádu sv. Gregora – najvyššieho vyznamenania Vatikánu pre laika.

Zhovárал sa Emil SEMANCO - Foto: Ladislav LESAY

● Pán docent, v jednej štúdií píšete, že tretie tisícročie dostalo do vienkia niekoľko ťažko riešiteľných problémov najmä preto, že mocní tohto sveta majú iné priority. Uprednostňujú boj o moc pred starostlivosťou o prírodu a človeka. Našu planétu trápia globálne otepľovanie a extrémny počasie skúšajú aj Slovensko. Prečo mocným tohto sveta nezáleží na tom, čo väčšinu ľudí na planéte drží pri živote?

Globálne otepľovanie je realita. Keby sme čarovným šibnutím prútika ihneď zastavili všetky emisie, otepľovanie planéty by aj tak pokračovalo ešte celé desaťročia. Snaha štátov i nadnárodných korporácií dosahovať hospodárske napredovanie a neustály nárast využívania fosilných palív ako zdroja energie, budú v skutočnosti emisie ešte dlho zvyšovať. Podnebie na zemi sa v pomerne krátkom čase dramaticky zmení a v porovnaní s dneškom sa teploty môžu zvýšiť až o šesť stupňov Celzia. To by našu planétu zmenilo na nepoznanie a výrazne poznačilo prírodné systémy i ľudskú civilizáciu, ktorá by to zrejme neprežila bez úhony. Náš kontinent čaká taký istý zápas o vodu, ako aj boj o ropu a plyn, ktorý sa už rozbehol a má globálny charakter.

● Vo svojich publikáciách aj vo vystúpeniach s veľkým citovým vkladom, ale aj so silným racionálnym argumentačným aparátom presviedčate a dôvodíte, že od vody závisí bytie či nebytie všetkého živého. Je nenahraditeľným predpokladom existencie človeka. Je jeho veľkým pomocníkom, ale i trestajúcim živlom.

Téma vody, ako aj téma lásky sú nevyčerpatelne. Voda je životodarný zdroj a zároveň jeden z najvýznamnejších námetov a inšpiračných zdrojov slovesného a výtvarného umenia i hudby. Je obdivovaná nielen pre jej podmanivú čaru, záračné vlastnosti a silu, ale aj preto, že je symbolom života a pokoja, symbolom plodnosti. Predstavuje nesmier-

ne cenné dedičstvo. Na Slovensku máme dvadsaťštyritisíc vodných tokov rôznej veľkosti, okolo 1 470 prameňov minerálnych vôd. Povinnosťou nás všetkých je zachovávať toto prírodné bohatstvo a chrániť ho pre nasledujúce generácie. Hovorí to aj ústava našej republiky v článku 4, ale všetci dobre vieme, ako sa s prírodnými zdrojmi a nerastným bohatstvom, ktoré by mali byť štátnym vlastníctvom, nakladá.

● Vývoj vo svete jednoznačne svedčí o raste spotreby vody a o jej stále väčšom nedostatku, čo sa počas tohto „suchého roka“ prejavuje aj u nás – a v oblastiach, kde by sme to nečakali – povedzme i v Tatrách...

Tento problém skutočne zasahuje celý svet. Očakávané otepľovanie našej planéty tento problém ešte znásobí. Extrémnosť zrážok prináša katastrofálne povodne. Smäd je tiež hrozba. Trpia ním celé etniká. Preto sa treba zaoberať vodou komplexne na vedeckej a overenej úrovni. Kvázi odborníctvo či šarlatánstvo, ktoré vidíme aj u nás – a v médiách dostáva neprimeraný priestor – tu nemá miesto.

Začiatkom deväťdesiatych rokov stratilo vodné hospodárstvo rezortné ministerstvo – prvá morová rana. Odvetdy sa poneviera ako popoluška či chudobný príbuzný najprv po ministerstve pôdohospodárstva a teraz na ministerstve životného prostredia. Ďalšou morovou ranou bolo, že do funkcií po revolúcii nastúpili ľudia, ktorí si mysleli, že sú ekológovia a pasovali sa za záchrancov životného prostredia. Dobré by bolo vytiahnuť články, ktoré vtedy písali – trebárs o následkoch vodného diela Gabčíkovo. Lenže toto nijaký novinár neotvorí, nikto sa s tým nezaobrá. A našli by sa v tých textoch aj podnety na trestnoprávnu zodpovednosť ich autorov. Jasne by sa ukázalo, aké ujmy a škody vznikli práve ich pričinením. Katastrofickými scénármi napĺňali celé knihy, seriózne prognózy onálepkovali ako paškvily, skutoč-

Július Binder

ných odborníkov znevažovali, degradovali na outsiderov a vykresľovali ich div nie ako záškodníkov. To sú dve morové rany. Tou treťou je, že podľa často omieľaného hesla: Štát je najhorší vlastník, pričinní sa o takzvanú transformáciu aj vo vodárňach a kanalizáciách. Pritom sa novým majiteľom predávali či doslova darovali kompletné výrobné zariadenia na zásobovanie obyvateľstva vodou a odkanalizovanie. Ak si niekto pozrie, ako sa vyvíjali ceny vodného a stočného, zistí, že platíme desiatky násobkov tej ceny, ktorú sme platili začiatkom deväťdesiatych rokov. Kam idú tie peniaze? To by bolo zaujímavé odhalenie. Platy generálnych riaditeľov takto transformovaných vodární a kanalizácií sú násobky miliónov ročne. A rovnako štedro sa sype konateľom, členom predstavenstiev, dozorných rád. To je výborný biznis podnikateľ s cudzím dielom, ktoré im padlo ako pečený holub do úst. Navyše Európska únia dáva do vody, teda na budovanie kanalizácií a vodovodov, enormné prostriedky. Ale na veľkú vodu sa absolútne zabúda. To sú tie morové rany.

● Aké by bolo podľa vás riešenie? Vodné a lesné hospodárstvo treba zastrešiť, dať mu určitý štatút. Nemusí to byť hneď ministerstvo, ale mohla by to byť trebárs hlavná správa – tak ako má geodézia hlavnú správu, tak ako ju má geológia. Toto presadzujú starešinovia ako som ja. Potom by bolo aj transparentne vidieť, koľko prostriedkov vodné hospodárstvo dostalo, ako s nimi hospodáril a na čo ich použilo.

● Spomínate veľké stavby a veľkú vodu, ale situácia v niektorých regiónoch je taká, že sa ľudia pomaly prestávajú umývať...

Žiaľ, musím súhlasiť. Celé rodiny sa kúpu v raz napustenej vani. Kým vo svete spotreba vody stúpa, u nás klesá a v niektorých oblastiach je už naozaj pod úrovňou hygienickej potreby stanovenej Organizáciou spojených národov. Príčiny nájdete pri pohľade na účet za vodu...

● Použili ste pekné označenie slovenských vladykov – starešinovia. Rada starších, bielovlasí kmeťovia so životnou múdrosťou, s rozvahou a so skúsenosťami. Vo vašom

kach. Ak sa však ich úhrny dostanú do nadnormálu, potom táto úmera prestáva platiť. Pôda nestačí prebytočné množstvo vody akumulovať, nestačí ani proces odparovania, príroda sa pozabudne „samoregulovať“, veľké množstvo zrážok sa dostane do tokov, ktoré ju nestačia odvádzať, voda opúšťa korytá, nastáva povodeň...

● Mená niektorých predstaviteľov ochranných iniciatív a združení pred vami radšej ani nespomínať...

Na Slovensku sú organizovaní v bezmála stovke rôznych nadácií, v spolkoch, zväzoch, úniách, domácich aj zahraničných, bohatých aj nebohatých, v niektorých prípadoch aj chudobných, hlasných aj menej hlasných. Prívlastkov by bolo habadej, netreba ich vyratúvať. A nemienim zvyšovať popularitu ich vlajkonosičov. Poviem to takto – bojím sa ľudí, čo majú zošnúrované myslenie. Zaškatulkovaný názor je na škodu a nie na ošoh ochránarskemu hnutiu. Každú situáciu v prírodnom prostredí, v krajinnom reliéfe, treba posudzovať individuálne. Preto sa vodohospodárstvu učíme na vysokých školách príslušného smeru. Dobrý úmysel na to nestačí.

● Slovensko sa označuje za strechu Európy. Čo z tohto nadhľadu vidí odborník a čím by rozšíril vodohospodársky obzor bežnému pozorovateľovi?

Pri pohľade na mapu nášho územia zistíme, že k nám priteká len jedna vodnatosťou významná rieka. V priemernom vodohospodárskom roku pretečie Dunajom v bratislavskom profile sedemdesiat miliárd kubických metrov vody. Hydrologický režim u nás charakterizuje veľký pozdĺžny sklon riek s prudkým odtokom najmä veľkých vôd. Problémy, ktoré spôsobuje nestálosť prietokov a vysoká miera povrchového odtoku, si vyžadujú regulačné opatrenia. Snahou slovenských vodohospodárov je zachytiť čo najväčšie množstvo vody v povodí a prerozdeliť ho tak, aby sa podľa potreby dalo využiť počas celého roka. Na tento cieľ slúžia najmä vodné nádrže. Máme päťdesiat štyri veľkých vodných nádrží s objemom nad milión kubických metrov. Ich úlohou je aj eliminovať povodne.

● Nenastal už čas, aby prevážili odborné pohľady nad tými, ktorým sme venovali väčšinu priestoru tejto debaty?

Zasahovanie samozvaných odborníkov do problematiky vody by malo skončiť čo najskôr. Verím, že kompetentní činitelia oddelia – ľudovo povedané – zrno od pliev a podporia komplexné odborné riešenie vodohospodárskych problémov aj u nás. Ako sa ukazuje, neodborné zásahy a zanedbanie nevyhnutných úprav nezostane bez trestu. Aj vo vodnom hospodárstve platí niekoľkonásobne, že škodám treba predchádzať. Je to lacnejšie a zodpovednejšie.

● Aký je váš pohľad na 24. október 1992, keď zaznelo ono povestné: Sypte!

Oni odmietli prehradiť Dunaj, my sme ho prehradili napriek pštrosej politike našej vtedajšej vlády. Oni odmietli stavať spoločné vodné dielo garantované podpísanou medzinárodnou zmluvou, my sme svoju časť dostávali. Oni odmietajú rešpektovať rozhodnutie medzinárodného súdneho dvora v Haagu o platnosti tejto konvencie a vyhýbajú sa jej plneniu, my azda urobíme všetko pre to, aby sa tento dlhoročný spor uspokojivo uzavrel.

● A celkom na záver...

Je nevyhnutné, aby si Európa uvedomila, čo sú jej priority, a aby riešila zásadné veci.

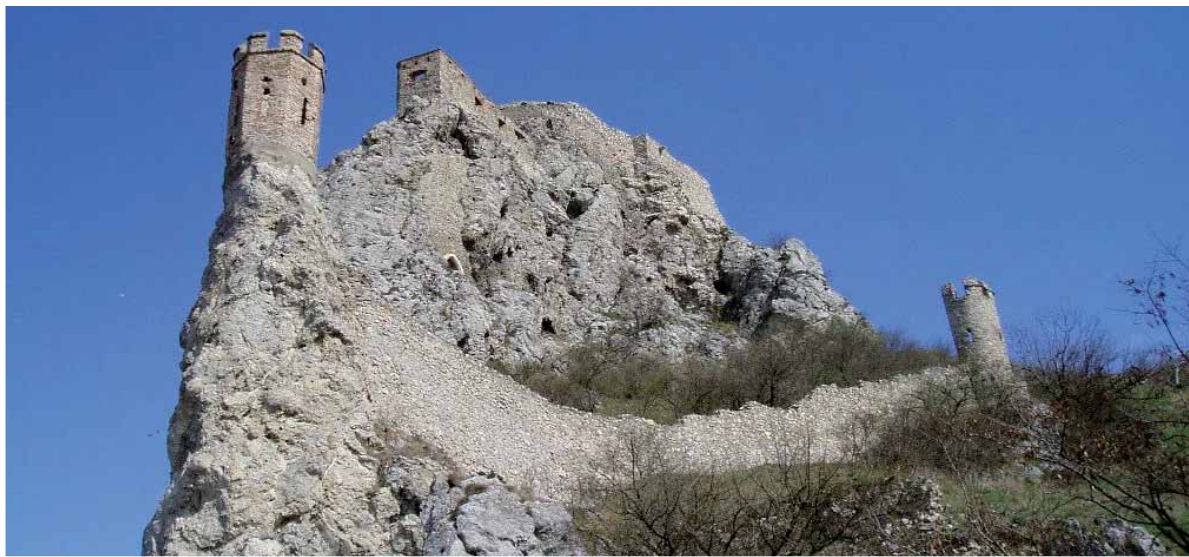

Na jednej z mnohých besied.

Ak hovoríme o mladom štáte, jedným dychom musíme vraviť aj o starobyľom národe Slovenská budúcnosť je v minulosti

Stanislav HÁBER – Foto: interet

V zjednotenej Európe sa národy a štáty budú navzájom odlišovať najmä vlastnou národnou kultúrou. Otázka svojbytnosti prejavu národa bola vždy strategickou v časech diaspóry slovenského národa a takou zostala aj po tom, ako sa slovenský národ s týmto rozptýlením úspešne vyrovnal a dokázal vytvoriť po vyše tisícročí opäť vlastný funkčný štát, ktorý obstál v medzinárodnom meraní síl s oveľa staršími a vyspelejšími národmi.

V blízkosti Devína vraj žili slovanské kmene už na začiatku letopočtu.

Ak hovoríme o mladom štáte, jedným dychom musíme hovoriť o starobyľom národe, o ktorom sa predpokladá, že vychádza z nadkmeňových spoločenstiev oveľa bohatšej histórie, než aká sa mu oficiálne priznáva (Venedi, Védi, druidi). Existuje dostatok dôkazov, že je na súčasnom území autochtónny dlhšie obdobie než len od 4. či 6. storočia od čias tzv. sťahovania národov.

Napokon, onedlho si pripomenieme významné výročie – dvetisíc rokov od vzniku jedného z najstarších štátnych útvarov na našom území – tzv. Vanniovho kráľovstva, ktorého vznik sa datuje na rok 21 nášho letopočtu.

■ OPORA V DIASPÓRE

Z týchto a iných dôvodov môžeme teda tvrdiť, že Slovenská republika je síce mladý štát z pohľadu histórie, ale s vyspelou starobyľou kultúrou, keď náš jazyk patril v dejinách ľudstva k štyrom liturgickým jazykom spolu s latinčinou, gréčtinou a hebrejčinou. Tento významný fakt potvrdený najvyššími autoritami vtedajšieho sveta, keď náš jazyk obhajovali pred pápežom bratia a spolupatróni Európy sv. Cyril a Metod v roku 867 a Svätý Otec Hadrian II. ho potvrdil ako jazyk bohoslužobný, čo neskôr opätovne potvrdil jeho nástupca pápež Ján VIII.

A práve táto starobyľá slovenská kultúra bola oporou nášmu národu v diaspóre. Vďaka tejto kultúre sme ju úspešne prežili, kým za ten čas vyše tisícky rokov zanikli oveľa mocnejšie a vyspelejšie národy sveta. Táto skúsenosť teda slovenský národ priamo poučuje a ukazuje mu cestu, ktorá mu zaručí do budúcnosti ďalšiu vlastnú existenciu aj v neľahkých budúcich rokoch, keď na Európu v plnej miere doľahnú dôsledky svetovej krízy začatej v roku 2008. Dnes vieme, že táto kríza bude prebiehať a doznievať ešte dlhé obdobie, minimálne desať rokov. Po tomto období bude podľa všetkých predpovedí Európa inou Európou a svet iným svetom. Budú mať v ňom miesto aj Slováci?

■ DÔLEŽITÉ HODNOTY

Kultúra sa tak stala opäť strategickým odvetvím, ktoré vyžaduje v podmienkach slovenskej spoločnosti nové priority. Tie nesmú stáť na základoch financií, ktorých niet v spoločnosti, v hospodárstve, v sociálnom systéme; musia stáť na duševných hodnotách. Tieto hodnoty majú dve nohy a vieme ich pomenovať. Jedna noha sa volá odkaz predkov a druhá vzdelanie nových generácií. Bez uvedomenia si hodnôt minulosti nemáme šancu pripraviť budúce generácie, ktoré budú nositeľom slovenskej svojbytnosti, zvrchovanosti, samostatnosti. Ak nebudú takí – svojbytní, zvrchovaní a sa-

mostatní mladí ľudia, nebude taký ani štát. V podmienkach spoločnej Európy sa mladí ľudia stávajú kozmopolitnými občanmi Európy, ale korene k svojej vlasti, k vlastnej kolíše sú tvorené viac-menej náhodne. Prečo? Lebo nedokážeme sami pred sebou odkrývať vlastnú minulosť, nedokážeme ju dostatočne prezentovať, nedokážeme ju dostatočne brániť a ochraňovať pre budúcnosť. Toto silné, vyše tisícročné kultúrne dedičstvo bohapusto likvidujeme, a tým sami likvidujeme aj vlastnú budúcnosť.

Slovenská budúcnosť je v minulosti. V jej novom objavovaní, ochrane, úcte, obhajobe a vo vysvetľovaní, v objasňovaní, nachádzaní a odkrývaní jej hodnôt. Nijaký človek nebude dlhšie stáť na jednej nohe ako iní ľudia, ktorí stoja na dvoch. A to platí aj o národoch a štátoch. Nemôžeme sa zameriavať na budúce generácie bez dôslednej analýzy, obhajoby a ochrany našej minulosti. Nemôžeme dopustiť, aby sa mladí ľudia za našu minulosť hanbili. Ako sme trebárs dokázali znevážiť jednu z najcenejších udalostí v našich v moderných dejinách, akou bolo povstanie Slovákov proti fašizmu v 2. svetovej vojne? Slovenské národné povstanie sme nechali pošpiniť len preto, lebo sme ho začali posudzovať v bratovražednej polemike existencie vlastného štátu z rokov svetovej vojny.

■ KOŠEĽA MILA URBANA

Tento zápas je nezmyselný. Na Slovenskú republiku z rokov 1939 až 1945 sa musíme pozrieť rovnako nepredpojato, ako nepredpojato musíme vedieť zhodnotiť obrovský prínos Slovenského národného povstania. A najmä nemôžeme tieto dve udalosti stavať proti sebe, lebo k ničomu neprídeme. Slovenský štát bol faktom, rovnako ako aj povstanie slovenského ľudu proti fašizmu. Povstanci prioritne nešli bojovať proti svojmu štátu, ako sa nám to snaží niekto nahovoriť. Šli bojovať proti zverstvám, aké v 2. svetovej vojne fašizmus predstavoval. Náš štát z rokov 1939 až 1945 bol faktom, ale viazaný na totalitnú ideológiu, ktorá nemohla znamenať pre národ skutočnú slobodu.

A tento rozpor boja proti fašizmu a existencie štátu viažuceho sa na totalitný systém vynikajúco pomenoval Milo Urban vo svojom diele Na brehu krvavej rieky: „Zachraňovali sme košelu, keď išlo o kabát, ale v tom všeobecne zahynutí sveta aj košela veľa znamenala.“ Teda kabát bol dôležitejší aj podľa Urbana, lenže im – rozumej činníkom totalitného štátu – sa darilo zachraňovať len košelu. Bolo to málo, čo spisovateľ priznal, ale pripomína nám, že aj to málo bolo na tú dobu veľa. Bolo teda málo zachovanie národa v jedných hraniciach? Aj za cenu

neprípustnej neľudskej ideológie? Alebo práve za to, že šlo o túto cenu, dostalo celé toto obdobie pre dejinný význam Slovákov červenú? Ale veď práve Slováci dokázali aj za týchto podmienok povedať svoje nie fašizmu pred celým svetom. Inými slovami povedané, existencia prvej Slovenskej republiky a vznik Slovenského národného povstania na seba nadväzovali. Navzájom sa navyše dopĺňali, lebo oba tieto akty boli aktmi národa a vznikali uvedomenie. Nakoniec, na nepredpojaté hodnotenie tohto obdobia treba vyzvať historikov zo všetkých táborov, aby sa zjednotili na aspoň základných pojmoch a navzájom sa pritom nena-pádali.

Milo Urban patril k nemnohým Slovákom, ktorých dielo dával pri nástupe k moci vodca tretej ríše hanebne páliť pri Reichstagu v Berlíne (11. mája 1933!), kde zhorel aj skvelý román Živý bič. Ako je teda možné, že práve Milo Urban musel po páde režimu ovládajúceho Slovenskú republiku z rokov 1939 až 1945 z nášho územia ujsť? A skrývať sa spolu s činovníkmi tohto režimu v zahraničí? Ako je možné, že práve Milo Urban stál ako obžalovaný pred národným súdom?

Nie je to náhoda, že Milo Urban bol týmto národným súdom v Bratislave oslobodený, aj keď pracoval ako šéfredaktor novín hlásajúcich túto totalitnú ideológiu v časech vojnovnej Slovenskej republiky. Následne však patril k zakázaným autorom až do svojej smrti (1982). Ba jeden čas mal oficiálne zakázané vstúpiť na pôdu Bratislavy, pritom sa o jeho prózach učili deti a mládež na všetkých školách a na všetkých stupňoch vzdelania. Nepochopiteľné? Šialené?

■ PARADOXY ČIAS

Demokracia spolu s národnou slobodou sa rodila v našich podmienkach veľmi ťažko, na čo poukazuje aj rok 1968. Aj tu musíme náš dejinný vývoj hodnotiť osobitne. Čo znamenal nástup normalizácie, ale aj fakt, že konečne vznikla v nejakej podobe československá federácia, ktorá – opäť ako Slovenská republika z rokov 1939 až 1945 – viazaná na totalitnú ideológiu nemohla vydržať dlhšie než po prvé demokratické zmeny po roku 1989. A zasa tento pozitívny fakt umožnilo vedenie totalitného štátu na čele s potlačovateľom obrodného procesu v spoločnosti Gustávom Husákom. Práve on vystriedal na čele spoločnosti iného Slováka – Alexandra Dubčeka –, ktorý bol hneď potom hanebne zo štátnych funkcií odstránený a mohol pracovať len ako robotník.

Ako vysvetlíme budúcim generáciám, že bojovník za našu slobodu z rokov 1939 až 1945 Laco Novomeský bol potom v časech budova-

nia socializmu odsúdený ako komunist a buržoázny nacionalizmus, aj keď v Slovenskom národnom povstaní riskoval svoj život? To, že ho po dvoch rokoch politickej väzby prepustili a neskôr o desať rokov rehabilitovali, má len individuálny význam. Milo Urban v Slovenskom národnom povstaní nebojoval a bol súdený spolu s predstaviteľmi fašistického režimu, aby ho nakoniec oslobodili. Komunistu Laca Novomeského odsúdili za buržoázny nacionalizmus, aby sa mu potom zato ospravedlnili. Alexander Dubček bojoval za našu slobodu, aby ju Slovákom ponúkol jeho nástupca a potlačovateľ Gustáv Husák, ktorému sa podarilo konečne naplniť sľuby z Clevelandskej a Pittsburskej dohody, ktoré nedodržali Tomáš G. Masaryk a Edvard Beneš za prvej republiky.

■ DÚCHANIE DO ŠTÁTNOTI

Kto sa môže v tomto všetkom vyznať? Kto určí, či tá-ktorá postava slovenských dejín bola skutočne čierna alebo bola aj máličko biela? Ako pochopiť fakt, že skutočný hrdina bojov proti fašizmu v časech Slovenského národného povstania Vladimír Mináč sa zapojil s plným nasadením do obhajoby existencie vlastnej slovenskej štátnosti viac ako ktokoľvek pred ním, keď napísal a vydal šokujúcu knihu Dúchanie do pahriev v časech najtvrdšej normalizácie v roku 1970? Knihu, v ktorej rozduchával nádeje na vlastnú slovenskú štátnosť, aj keď on sám podľa logiky, že bojoval v Slovenskom národnom povstaní, mal túto štátnosť likvidovať?

Nečudo teda, že jeseň 1990 pred nové politické reprezentácie Českej republiky a Slovenskej republiky priniesla spor známy ako spor o kompetenčné zákony. Aké kompetencie majú národné republiky preniesť na spoločné federálne orgány? Tento spor vyvrcholil vznikom samostatného Česka a samostatnej Slovenskej republiky 1. januára 1993.

Tak čo bolo čierne a čo bolo biele v našich dejinách, ak históriu vždy píšú konkrétne osobnosti? A zakázaný Urban sa učil na školách, bojovník proti fašizmu, ktorý skončil v najhorších koncentračných táboroch v Mauthausene a v Dachau – baľko Mináč – dúchal do pahriev slovenskej štátnosti, kým pravoverný komunist Novomeský bol odsúdený za buržoázny nacionalizmus. Povedzme si úprimne, kde teda v týchto aktoch bola kultúra, ak trpeli konkrétni ľudia, konkrétne osobnosti? A čo túto kultúru reprezentovalo? Desiatky, stovky, tisíce, milióny mŕtvych a trpiacich v 2. svetovej vojne či pri okupácii Slovenska v roku 1968 vojskami Varšavskej zmluvy? Hodnoty kultúry jednoducho ustúpili do úzadia v zmysle známeho latinského príslovia „inter arma silent musae“ – keď zbrane rinčia, múzy mlčia. Alebo sú slovenské dejiny plné paradoxov? Dnes opäť rinčia zbrane ekonomickej krízy, za ktorej však múzy viac nesmú mlčať, ak má štát zostať hodnotou schopnou pretrvať aj zložité situácie, ktorých prvé reálne východiská sa odhadujú na čas okolo roku 2020. Vtedy sa podľa prognostikov konečne vynoria reálne kontúry existencie Slovenska v novom začlenení sveta a Európy. A kultúra sa stane strategickým odvetvím, ktoré reprezentuje svojbytnosť štátu v spoločnej Európe.

Dva spomínané piliere, dve nohy: história a budúcnosť; dejiny a mladá generácia sú ako základ, z ktorého musí vychádzať každá moderná spoločnosť, ak naozaj chceme prežiť ako národ a štát nielen podľa názvu, ale aj podľa obsahu najbližšie situácie, ktoré môžu viesť aj k zánikom štátov.

P. Barabáš

Keby prevedeli...

„Keby si len Slováci uvedomili, že Slovensko je jedna z najkrajších krajín Európy...“, povedal pred dvomi rokmi nedávno zosnulý herec Radek Brzobohatý. „Malú Fatru považujem za najkrajšie horstvo sveta“, povedal ešte o rok skôr cestovateľ a filmár Pavol Barabáš. Sú to viac povzdychnutia ako konštatovania. Keby sme si my Slováci len uvedomili... A žiada sa doplniť, keby sme si my Slováci uvedomili aj samých seba...

Nedávno jedna z našich televízií vysielala starší slovenský film. Z obrazovky znela slovenská slovenčina, nádherná reč, doslova jazykový koncert. Na druhý deň som v novinách čítal vyjadrenie akejsi našej súčasnej mladej „umelkyne“ – producentky Barbory Vallovej – a v ňom aj tieto akože myšlienky vynášajúce jej „tvorbu“, Farmára a iné stupidnosti, až do nebeských výšin: „Bola tam brutálna chémia ..., Mama, ožeň ma bol trochu viac freak ... Malo to trochu ťažkú prdel a na timeline bolo veľa balastu ...“ Mimo chodom, dotyčná umelkyňa sa sama pochválila tým, že až vďaka takýmto televíznym programom Slováci zistili, „že aj na vidieku žijú ľudia“.

Nuž naozaj, Slovensko je jedna z najkrajších krajín Európy. Ibaže akosi sa v ňom či na ňom čosi pokazilo. Múdrost tu ustúpila hlúposti, česťnosť a pracovitnosť sa v kútiku hanby skrýva pred podvodmi a zlodejčinou. Oficiálnym jazykom už aj v médiách sa stáva akýsi „fejk“ a za kultúru sa vyhlasuje morálne bahno a úpadok, mravná devastácia človeka. Z ničoho nič nastal čas, v ktorom mediálni nádenníci bez vlastného názoru a najmä životných skúseností – o základných vedomostiach ani nevraviac, zrazu začali súdiť a odsudzovať tých, ktorí majú v sebe z jasných a konkrétnych dôvodov určité city voči Slovensku. Tí, ktorí sú hrdí na svoju krajinu, na jej históriu i dedičstvo, boli na pokyn politikov v médiách označení za prinajmenej „neslušných“ a za slušnosť sa tu začal považovať cynizmus, gaunerstvo, chrapúnstvo a zlodejstvo. Ten, kto je veriaci, je v očiach kohosi „zadubený hlupák“, ten, kto je čestný, je v očiach iného mladého dravca obyčajný „looser“. Ten, kto miluje svoju rodnú vlasť a jej jedinečné nádherné danosti, ten je „stuchnutý nacionalista“. Smutné a až tragické je, že počas dvadsiatich rokov samostatnosti Slovenska bola takáto „filozofia“ súčasťou mocenskej ideológie všetkých našich pravicových vlád a ich predstaviteľov, ako aj mentálnej výbavy jej adorantov. Nečudo, že sa zakorenila v generácii, ktorá prežila iba tých dvadsať rokov. A tu kdesi treba začať odznova. Pretože, keby si Slováci, aj tí dvadsiatnici, len uvedomili...

Ivan BROŽÍK
Foto: pravda.sk

Grandiózne vodné dielo v Gabčíkove má práve dvadsať rokov (3.)

Premena vody na elektrinu v našich dejinách

JÁN ČO MAJ

Schopnosť vody vykonávať prácu sa na našom území využívala najmenej od začiatku druhého tisícročia (mlyny, hámre, valchy, píly) – a v primitívnych formách istotne aj skôr. Úplné uplatnenie však našla až vo vodných elektrárňach. Hoci sme na potoky a rieky bohatí, využiteľná energia týchto vodných tokov sa nedá porovnať s niektorými inými európskymi krajinami, najmä nie povedzme s Nórskom, so Švédskom alebo s Rakúskom. Premena energie tokov na elektrinu je totiž podmienená súčinom prietoku a spádu – a prietoky slovenských potokov a riek (okrem Dunaja) sú malé a navyše aj veľmi kolísavé.

Smelé Lafranconiho predstavy o zavodňovaní dunajských ramien sa naplnili až vybudovaním derivačného kanála na Dunaji.

Spomeňme si, čo sme hovorili v minulom pokračovaní: medzi minimálnym a maximálnym prietokom našich tokov je pomer často väčší ako jedna ku sto, dokonca ako jedna ku tisíc. Preto je aj využitie vody na výrobu elektrickej energie komplikovanejšie. Vodu treba sústreďovať a prietok vyrovnávať nádržami, čo si vyžaduje stavať mohutné priehrady alebo celé sústavy vodných diel a navyše zaplavovať veľké územie.

■ DYNAMIKA HYDROELEKTRÁRNI

Naše elektrárne začali vyrábať prúd už v ranom období elektrifikácie, pričom tento prevratný proces mal u nás mimoriadne dynamický nástup, najmä vďaka spišským a lipovským finančníkom. Veď napríklad železničné trate Poprad – Starý Smokovec – Štrbské Pleso, Starý Smokovec – Tatranská Lomnica a zubačka Tatranská Štrba – Štrbské pleso postavené v rokoch 1906 – 19012 boli prvými elektrifikovanými trasami vo vysokohorskom prostredí na svete vôbec.

Prvé vodné elektrárne vznikali u nás pripojením generátora k vodnému kolesu už okolo roku 1890! Začiatkom dvadsiateho storočia sa už pohonom stala hydraulicky oveľa účinnejšia turbína. V jej vývoji mali svetový význam vynálezy troch osobností, spojených s našou históriou. Prvým bol bratislavský rodák Ján Andrej Segner (1704 – 1777), profesor fyziky na univerzitách v Jene, Goettingene a Halle, člen londýnskej Kráľovskej spoločnosti a akadémii vied v Petrohrade a Berlíne, ktorý vynikal v oblasti teórie vodných turbín. V roku 1750 zhotovil tzv. Segnerovo koleso, reaktívny vodný motor. Druhým bol profesor Dr. Ing. Aurel Stodola z Liptovského Mikuláša (1859 – 1942), čestný doktor Hannoverkej technickej univerzity, ženevskej polytechniky, brnianskej vysokej školy technickej a pražskej ČVUT, ktorý v rokoch 1892 – 1929 prednášal stavbu strojov a turbín na Švajčiarskej spolkovéj vysokej škole technickej, kde bol – mimochodom – aj učiteľom Alberta Einsteina. Vyvinul na svoju dobu dokonalú automatickú reguláciu hnacích turbín a položil vedecký základ stavby turbín. Tretím

bol profesor vysokej školy technickej v Brne Viktor Kaplan (1876 – 1934), pokračovateľ Stodolových projektov, vynálezca vodnej rýchlooběžnej turbíny (tzv. Kaplanova turbína) pre veľké výkony a malé spády. Do života ju uviedli práve u nás.

■ ZAČIATOK V GELNICI

Za prvú vodnú elektrárňu na našom území sa považuje elektrárňu v Gelnici z roku 1892. Aj na základe jej skúseností sa v rokoch 1894 – 1900 vybuďovali vodné elektrárne v Spišskej Novej Vsi, Kežmarku, Prešove a Rožňave. V rokoch 1902 – 1908 dali do prevádzky niekoľko elektrární na Hrone a jeho prítokoch – v Banskej Bystrici, Podbrezovej, Piesku, Lopeji a Dubovej – ešte donedávna boli v prevádzke. Prvá svojho druhu na svete je kremnická podzemná elektrárňu so strojovňou na dne opustenej banskej šachty, kde sa končí kaskáda troch vodných elektrární a voda odteká štôľňou do Hrona. V dvadsiatych rokoch minulého storočia postavili dvojstupňovú vodnú elektrárňu na Starohorskom potoku – horná je v Jelenci, dolná na Starých Horách. Tieto zariadenia, rovnako ako vodné elektrárne na Jasenienskom potoku, Prostrednom potoku a na Lomnistej v okolí Banskej Bystrice, majú už len miestny alebo historický význam.

Na vodohospodárskej tradícii sa rodila nová generácia projektantov vodných elektrární. Koncom dvadsiatych rokov minulého storočia sa ich myšlienky premieňali na konkrétne plány a postupne na moderné vodné diela. Pražská vláda a české podnikateľské kruhy im však sprvu neboli naklonené – vodná energia ohrozovala moc uhľobarónov, a tí mali v medzivojnovom období v ČSR veľký politický vplyv. Kým Praha nezacítala nebezpečenstvo zo strany hitlerovského Nemecka a nezačala premiestňovať vojenskú výrobu zo západného Česka do bezpečnejších dolín na Slovensku.

■ PRVÝ GIGANT

V rokoch 1932 – 1936 vybudovali vodnú elektrárňu v Ladcoch ako súčasť budúcej kaskády hydroelektrár-

bu podarilo dostať do celoštátneho plánu rozvoja ČSR. Do vojny sa však stavať nezačalo. Projekt oprášila až vláda prvej Slovenskej republiky v roku 1940 a 11. októbra 1941, v čase 2. svetovej vojny, sa začalo stavať. Stavba prežila vojnu, Slovenské národné povstanie aj obsadenie územia nemeckými vojskami. Dokonca sa Oravcom podarilo pred ustupujúcimi nemeckými jednotkami ukryť najcennejšie prístroje, drahé medené plechy a aj veľkú časť stavebných strojov – stáli už na žilinskom zoraďišťi nákladných vlakov a smerovali do Nemecka, keď ich žilinskí železničiar v noci odstavili na iné koľaje a ráno, pri náhlivom zmätočnom ústupe, si to Nemci nevšimli.

■ OSOBNOSŤ DANIŠOVIČ

Na Oravskej priehrade prežil veľkú školu stavebného inžiniera, projektanta vodných diel i vrcholového manažéra univerzitný profesor Dr. Ing. Peter Danišovič. Od roku 1935 sa ako vedúci pracovný odbor výstavby Krajiniského úradu v Bratislave staral, aby táto myšlienka nezakapala v úradníckom ignoranstve, politických zmätkoch a vo vojnovéj dráme.

Nemal to v živote ľahké. Po vojne a februárovom prevrate, v časoch neustáleho špiclovania a hľadania vnútorného nepriateľa zažil namiesto vďaky len veľa nepravostí a ústrkov – o tom podáva strhujúcu výpoveď Jozef Dunajovec v knihe Projektantova odyssea. Jeho prvé samostatné veľké dielo, ktoré pripravoval od projektu až po odovzdanie stavby, sa však vydarilo nad očakávanie. Pritom vidol stavbu počas vojny, keď chýbali muži, stroje, súčiastky, cement, dynamit, keď každý kúsok ocele a každá rozbuška bola strategicky dôležitá.

Bez Oravskej priehrady a generácie odborníkov, ktorá tu vyrástla, by sme si ťažko vedeli predstaviť výstavbu ďalších vodných diel, ktoré sa potom otvárali takmer rok čo rok. Vodná elektrárňu v Dubnici, prečerpávaciu elektrárňu v Dobšinej, priehrada Nosice, Nitrianske Rudno, Slatina, ďalšie vážske kaskády – Kostolná, Nové Mesto nad Váhom, Horná Streda, stupne nad nimi – Krpeľany, Sučany, Lipovec, Hričov, Mikšová, Považská Bystrica, vodné dielo s prívodným a odtokovým kanálom – teda

Viacere priehrady na Váhu sú predobrazom neskoršieho VD Gabčíkovo.

derivačná hydroelektrárňu Madunice, projektovaná už ako model budúceho veľkého vodného diela na Dunaji... A to všetko a ešte veľa iných podobných menších stavieb od vojnových rokov približne do roku 1960. Klobúk dolu!

Krajina s takým množstvom vodných tokov a národ s takou historickou skúsenosťou využívania ich sily mali už právo siahnuť na najvyššiu metu. Na Dunaj.

■ DUNAJSKÉ SKUSY

Do histórie nášho Dunaja ako prvý výrazne zasiahol Ing. Enea Lafranconi (pôvodne Lanfranconi), bratislavský staviteľ talianskeho pôvodu. V hlavnom meste Slovenskej republiky po ňom pomenovali diaľničný most v predĺžení Mlynskej doliny, jeho vilku v areáli Botanickej záhrady, vysockoškolský internát na dunajskom nábreží a starší Bratislavčania nazývali po ňom aj nájomný dom, ktorý postavil na Námestí Ľudovíta Štúra (dnes ministerstvo životného prostredia). Po mnohých zlepšeniach plavebných pomerov na Dunaji, úprav hrádzí a rozšírenia nábrežia na Podhradí v roku 1880 publikoval svoje najväčšie dielo O vodných cestách strednej Európy, v ktorom obsiahol aj generálny plán úprav Dunaja. V čase, keď sa spoločnosť nadchýnala rozmachom železníc, Lafranconi upozorňuje na ekonomickú výhodnosť vodnej dopravy, najmä čo sa týka ťažkých nákladov a prepravy sypkých hmôt, ak sa použijú lode s väčším ponorom. Tie si však vyžadujú hlbšie koryto. A hlbšie koryto si žiadajú aj protipovodňové opatrenia, pričom sa vyťaženy materiál zo dna použije na spevňovanie a zvyšovanie hrádzí. Zároveň upozorňuje na naliehavú potrebu sústrediť prietok Dunaja v bratislavskej oblasti z mnohých ramien do jedného prúdu, čo zlepší plavebné pomery, zníži počet mostov a umožní nehatený odchod lodí. Veľa z toho sa realizovalo ešte pod jeho stavebným dozorom, brodový úsek pod Bratislavou sa mu však nepodarilo vyriešiť. Projekt bol na tie časy prímly: plytčinu chcel odstrániť vybudovaním umelého kanála až do Komárna. Ten mal mať po stranách priepustky, ktorými by sa v časoch sucha zavlažovali polia Žitného ostrova. Čo však je z nášho pohľadu najdôležitejšie: navrhoval na ňom jedenásť hatí plavebných komôr, ktoré by sa využili pre „motorickú silu“. O vodných elektrárňach svet ešte nechýroval.

V roku 1915 Švajčiar Dr. Ing. Fischer navrhol pod bratislavským prístavom postaviť hať, ktorá by zdvihla hladinu Dunaja o tri metre. Voda z riečnej zdrže mala ústiť do dvadsať kilometrov dlhého a sto metrov širokého kanála. Súčasťou stavby by už bola vodná elektrárňu. Hoci to bolo v čase svetovej vojny, projekt s ňou rátal: okolo Dunaja boli zajatecké tábory plné státisícov mužov, ktorí podľa čerstvých ženevských dohôd nesmeli byť využití na vojnové ciele – mohli pracovať u sedliakov alebo na stavbách mierového charakteru.

Tretí projekt vypracoval v roku 1921 Ing. V. Holeček z Ministerstva pre Slovensko v Bratislave. Obsahoval priehradu pri Bratislave s elektrárňou, odtiaľ kanál cez Šaľu a Kollárovo približne osemdesiat kilometrov dlhý, osemdesiatštyri metre široký a deväť až desať metrov hlboký, ktorý mal obísť brodový úsek, zlepšiť plavebné podmienky aj pre lode s hlbším ponorom a po celej dĺžke podľa potreby zavlažovať okolité polia. Na svojom toku mal mať tri stupne s hydrocentrálami. S myšlienkou operoval vtedajší minister zahraničia JUDr. Edvard Beneš ešte pred konečným vypracovaním projektu na rokovaniach o uznaní Československa veľmocami ako jedným z dôkazov mierumilovnej politiky budúceho štátu.

Potom nastala kríza, vypukla druhá svetová vojna... Na veľké vodné dielo si Dunaj musel počkať tridsať rokov.

Foto: Štefan KAČENA

Na Slovensku vzniká ambiciózný projekt na podporu hudobnej výchovy Keď najmenšie deti spievajú

Maroš M. BANČEJ – Foto: archív

Ministerstvo školstva SR a Ministerstvo kultúry SR spolu s Národným osvetovým centrom a agentúrou Viva Musica! pripravujú projekt Viva zbor, ktorý má ambíciu povzbudiť na našich základných školách vzťah žiakov k hudobnej výchove. Na motívy slovenskej povesti o rytieroch zo Sitna vznikne tak monumentálny hudobný program, v ktorom si v záverečnej fáze zaspieva viac ako 700 detí.

Musíme si priznať, že hudobná výchova je najmenej posledných dvadsať rokov popoluškou v rámci vyučovacieho procesu. Nezmenil na tom nič ani chvíľkový ošiaľ, ktorý vznikol pri prvých sériách súťaže Superstar, keď sa hovorilo o tom, že mladí ľudia začínajú objavovať krásu spevu. S oveľa koncepcnejšou iniciatívou však prišlo Ministerstvo kultúry SR, Národné osvetové centrum, Ministerstvo školstva SR a agentúra Viva Musica!. Jednoducho, známe osobnosti a kvalitní umelci pripravili pre žiakov základných škôl projekt, ktorý vo svojom finále nebude mať doposiaľ na Slovensku obdobu.

■ SITNIANSKI RYTIERI

Na pôde Národného osvetového centra sa v priestoroch bývalého V-klubu uskutočnila 1. októbra 2012 tlačová konferencia k unikátnemu pilotnému projektu Viva zbor alebo Legenda o rytieroch zo Sitna. Cieľom projektu je inovatívnym spôsobom zatriktívniť výučbu hudobnej výchovy na základných školách, a tým efektívnejšie rozvíjať vzťah mladej generácie ku kultúre. Počas bežných hodín hudobnej vý-

chovy budú deti vedené pedagógmi nacvičovať piesne a vznikne tak hudobno-scénické dielo pre veľký detský zbor zložený z viac ako 700 žiakov (!) vybraných základných škôl. Na veľkorysej scénickej ploche za účasti symfonického orchestra, sólistov a známych hercov budú si môcť diváci vychutnať jedinečný program, ktorý organizátori predstavujú v Bratislave v júni 2013 pri príležitosti osláv 20. výročia založenia Slovenskej republiky. Vzápätí toto ojedinelé predstavenie odznie aj v Košiciach, a to v rámci aktivít Košice – Hlavné mesto európskej kultúry 2013. Dielo bude rozprávať príbeh na motívy starej slovenskej legendy o rytieroch zo Sitna a bude ho tvoriť desať zborových hudobných čísel (piesní), popretkávaných hereckou akciou a rozprávaním hlavných postáv príbehu.

■ HVIEZDY ÚČINKUJÚ S DEŤMI

Do projektu Viva zbor sa zapojili známe herecké osobnosti ako Zuzana Kronerová, Táňa Pauhofová, Miroslav Noga, Štefan Skrúcaný, Lukáš Latinák či Marián Čekovský, ktorí v tejto, pre nich novej a inšpiratívnej polohe azda pomôžu aspoň

trocha revitalizovať vzťah mladej generácie k spevu, histórii a k nebulvárny spôsobom sebaujadrenia. Ambasadorkou projektu je populár-

na moderátorka Adela Banášová, ktorej úlohou bude spolu so spomínanými hercami navštevovať školy a sledovať napredovanie jednotlivých detských kolektívov. Autorom skladieb, hudobným garantom projektu a dramaturgom diela je Oskar Rózsa, známy hudobník a skladateľ,

ktorý sa podpíše pod všetkých desať skladieb tvoriacich príbeh diela. Na autorskej časti sa podieľajú aj Jakub Nvota a Peter Kollár. Vďaka spomínaným autorom sa žiakom napokon dostane do rúk netradičná učebnica hudobnej výchovy.

■ MINISTRI PROJEKT VÍTAJÚ

Na tlačovej konferencii minister kultúry Marek Madarič vyzdvihol originalitu projektu. „Tento projekt je príkladom originálnej cesty ako viesť deti pri výučbe hudobnej výchovy na základných školách, a tým efektívnejšie rozvíjať ich vzťah ku kultúre. Tak isto má veľký potenciál

sanciu a projekt Viva zbor ju prináša. Generálna riaditeľka Národného osvetového centra Jana Kresáková vysvetlila, ako a prečo vznikla spolupráca s agentúrou Viva Musica!, a vyjadrila presvedčenie, že spolupráca všetkých zúčastnených subjektov pomôže k obnoveniu záujmu detí o náročnejšie formy hudby, ako aj o slovenskú históriu. Autor projektu z agentúry Viva Musica! Matej Drlička oboznámil na záver konferencie prítomných novinárov s podrobnosťami a so špecifikami takejto ojedinelej akcie a vyslovil presvedčenie, že na budúci rok sa v júni predstaví širokej verejnosti

Nekonvenčný – ale či aj šťastný? – synovec

KNIHA TÝŽDŇA

DENIS
DIDEROT
Rameauov synovec

Priznávam, že Diderot nie je môj autor. Berie mi pokoj. Akoby vyváňaný v marazme doby striasa jej bahno rovno na stránky knižky. Vo Vydavateľstve Spolku slovenských spisovateľov vyšiel jeho Rameauov synovec. Pozostáva z troch častí a o každej z nich sa dá povedať, že je reflexiou doby. Zachytil ju nesmierne kriticky a keďže sa venuje medziľudským vzťahom a morálke spoločnosti, ľahko zistíme, že od 18. storočia, keď žil, sa veľa toho nezmenilo.

Diderot pochybuje o všetkom, všetko relativizuje. Neuznáva nijaké hodnoty vlastné kresťanskej civilizácii, ba dokonca ju viní za to, že „splodila a sústavne vyvoláva najsurejšiu nevráživosť medzi národmi...“; že vzbudila a jednoducho podnecuje v spoločnosti medzi občanmi i v rodinách medzi jej príslušníkmi najprudšiu a pretrvávajúcu nenávisť“.

Diderot celý život bojoval proti cirkvi, náboženstvu. Jeho frustrácia z nemožnosti zmeniť svet vyústila do jednostrannej kritiky viery v Boha, no najmä katolíckej cirkvi. Zachádza tak ďaleko, že Krista robí zodpovedným za nenávisť medzi náboženstvami a nepriamo tým ospravedlňuje agresívne konanie mohamedánov.

Kým Dostojevského možno považovať za znalca ľudskej duše, Diderot naopak, dušou sa nezaobrá. Akoby ju človek v dobe osvietenstva nepotreboval. Aj komunistická ideológia zavrhol dušu predpokladajúc, že vedomie človeka ju nepotrebuje a na svoje transparenty si napísala, že náboženstvo je opium ľudstva. Ukázalo sa, ako sa veľmi mylíla, keď zbavila človeka jeho prirodzenej mravnosti. Rovnako Diderot v úvode knižky plasticky rozohráva život parížskeho bohéma, neuznávajúceho nijaké konvencie. Je šťastný? Môže takto fungovať spoločnosť? Nemá mať ego človeka nejaké hranice? Veď vojnoví zločinci nie sú ničím iným, len ukážou toho, kam až ego človeka môže zájsť, keď mu nič nestojí v ceste.

Pre dnešnú spoločnosť, volajúcu po liberalizme, môže byť Diderotva knižka memento. Spoločnosť nepotrebuje viac liberalizmu, potrebuje viac mravnosti.

Eva ZELENAYOVÁ

MEDAILÓN

Keď sa tvorcovia rozhodli sfilmovať legendárny večerníkový seriál Kubko a Matko v hranej podobe, zrejme nemuseli dlho hľadať herca, ktorý by dokonale stvárnil Kubka. Rozšafného, dobre stavaného valacha, navyše so zmyslom pre humor. Výber automaticky padol na Ivana Vojteka, zvaného Tuli. Je to priam osudová voľba, keďže tento talentovaný herec si kedysi zahral nemenej známu postavu Kuba, ktorú pred ním famózne stvárnil nezabudnuteľný Jozef Kroner. Ako vtedy napísali divadelní kritici – Ivan „Tuli“ Vojtek si hanbu neurobil.

Z Kuba sa stal Kubko

Ivan Vojtek po vyštudovaní herectva na VŠMU stvárnil stovky postáv v inscenáciách Divadla Andreja Bagara v Nitre, v Teatre Wüstenrot a na Novej scéne. Z jeho úloh môžeme spomenúť účinkovanie v hrách a muzikáloch Vlasy, Jozef a jeho zázračný farebný plášť, Evanjelium o Márii, Don Quijote podľa Sancha, Archa Templárov, Na skle maľované či Štvrtý do partie. Talentovaného herca si čoskoro všimli aj filmári, a tak účinkoval v desiatkach televíznych filmov, rozprávkach a inscenáciách. Medzi najznámejšie patria Princenzná a mesiac, Loktibrada, Rozprávanie kvetu kamélie, Rozprávanie temných slatin, O poptenej víle, Geminy, Hon na čarodejnice, Dlhý, Široký a Bystrozraký, Tanec lásky a smrti, Jozef Mak, Rozprávanie neznámeho človeka, Let asfaltového holuba, Montiho čardás, ...kone na betóne či seriál Susedia a Obchod so šťastím. Ivan Vojtek je jedným zo zakladateľov futbalového družstva hercov MUFUZA a v súčasnosti pôsobí po siedmich rokoch na „voľnej nohe“ na našej prvej scéne, v činohre Slovenského národného divadla. Čerstvý päťdesiatnik na margo svojho jubilea hovorí: „Nerád bilancujem. Jožko Kroner mi onedlho povedal: Keď sa za sebou obzrieš, musíš tam mať za zadkom brázdou vyoranú, takže si rozmyslí, kedy sa za sebou obzrieš. Tak a ja ešte neviem, či oriem. Či tá radlica je kdesi do zeme zapustená, či tam tá brázdca je... Ešte sa však nechcem obzerať.“

Text a foto: (mab)

HUMORESKA

Prepáčte mi, ale raz za čas musím ponúknuť neveselú humoresku. Aj ja som len človek. Nedokážem sa smiať cez slzy, ako to robil veľký ruský prozaik Čechov, no skúsiť to môžem. Viem, že naše zdravotníctvo je v svrabe a je mu dobrá každá eurovka. Nahnevany do nepričetnosti sa však pýtam po prvú: Koho oprávňuje zavádzať podobnú morálnu koncepciu budúcnosti, ako ju načrtli v bratislavskej pôrodnici v Ružínove? Tam ak chce otec vidieť svoje „čerstvo“ narodené dieťa, musí najprv zaplatiť 30 eur? Veď po správnom by mal zaplatiť štát! Napríklad preto, že sa

niekto odhodlal do tejto mizérie sveta splodiť nového potomka, a teda budúceho platcu daní. Samozrejme, pokiaľ nejde o „výrobný prostriedok“ na poberanie sociálnych dávok niekde v kolónii ľudí, ktorým sa u nás hovorí aj „koledníci“.

Nemorálna koncepcia budúcnosti

Druhá nasrdená otázka znie: Kto nesie zodpovednosť za morálnu koncepciu budúcnosti Slovenska, keď sa zatvoria jediné detské ozdravovne svojho druhu Helios na Štrbskom Plese a v dolnozemskej Čižstove? Majú z nich byť špičkové liečebné

zariadenia pre majetných cudzincov a stále sa znižujúcu solventnú vyššiu strednú vrstvu zo Slovenska. Liečebne tu boli preto, aby z chorých detí nevyrástli chorí dospelí, ktorí budú po celý život zaťažovať štátnu kasu cez zdravotníctvo. Každý tím je

taký silný, akým silným je jeho najslabší článok. O Slovensku to platí dvojnásobne. Vyzerá to tak, že u nás deti z poctivých, ale zo sociálne slabších rodín, do kategórie ktorých sa čoraz viac dostáva aj stredná trieda, nemajú právo na zdravie. Kto si

môže dovoliť drahú klimatickú liečbu v Alpách alebo dlhodobý pobyt v liečebniach pohybového aparátu?

Básnické otázky, ktoré sa v oboch prípadoch zlievajú dohromady, sú zbytočné. Treba na ne dať nebásnické odpovede, lebo ticho lieči len zdravých. Ako sa tak na to všetko pozerám so smutnými psími očami, stále viac ma berie na zavíjanie, lebo zdravie sa stáva výsadou bohatstva. To je hlúpe až do takej miery, ktorú si teraz mnohí nevedia ani len predstaviť. Zbadajú sa až vtedy, keď zostanú jediní zdraví a pohroma sa priblíži k tesnej blízkosti ich haciend obohnaných vysokými múrmi. Vtedy už Slovensku ani Pán Boh nepomôže, nielo

ešte skutočná reforma zdravotníctva. Nebude ju nielenže robiť za čo, ale ani pre koho...

Ale predsa si len na záver trochu ironicky zavtipkujem. Mám pre naše, čoraz bulvárnejšie komerčné televízie tip na novú reality šou. Volala by sa Posledný vyhráva. Na začiatku by sa vybrala za účasti televíznych divákov partia marófov. Televízne kamery by potom pozorne sledovali ich peripetie, pobíhanie po lekároch a polhovanie po nemocniciach. Pacient, ktorý by zomrel posledný, získal by ako cenu veľkolepý pohreb aj s náhrobkom, na ktorom by nechýbalo logo hlavného sponzora.

Milan ZEMO

Uplynulo desať rokov od úmrtia skvelého novinára a spisovateľa Vladimíra Ferka

Milovník života, svojej vlasti a práce

Ján ČOMAJ – Foto: Emil SEMANCO

Ani po rokoch, s potrebným kritickým odstupom času, nemám prečo meniť svoj názor: Vladimír Ferko a Roman Kaliský sú najvyššou stálicou slovenskej žurnalistiky a s Vojtechom Zamarovským, Pavlom Dvořákom a Milanom Várošom sú hviezdami našej literatúry faktu. Nevieť však s istotou povedať, kde bolo ťažisko jeho bohatej tvorby – v publicistickej či beletristickej žurnalistike, v odvážnej esejistike alebo v pútavých reportážach, v novinárčine alebo v literatúre. A pritom som mohol jeho život i prácu sledovať naozaj zblízka, na samom začiatku sme dlhý čas pracovali v jednej redakcii, po mnohých rokoch sa aspoň stretali na pôde Klubu spisovateľov literatúry faktu alebo pri prezentácii kníh našich priateľov. Treba však povedať, že nevelmi často. Vlada bolo ťažko odtrhnúť od roboty.

Vladimír Ferko

Brat spisovateľa a dramatika Milana, otec vynikajúceho novinára, predčasne umlknutého Jerguša a spisovateľa, scenáristu a vedca Andreja bol synom a vnukom chýrných drotárov z rodu Ferkovcov a Kadákovcov. Nečudo, že sa stal aj vyznávačom drotárskych tradícií, ich obdivuhodným dejepiscom, pátračom po detailoch života týchto svetobežníkov, aj autorom drotárskej biblie Svetom moje, svetom.

■ KRÁTKE CURICULUM

Narodil sa 10. 8. 1925 v srdci Drotárie – vo Veľkom Rovnom, vyštudoval žurnalistiku na FFUK v Bratislave, ale publikovať začal ešte skôr. Bol redaktorom mládežníckeho denníka Smena, zväčša v pozícií voľného reportéra, počas aj zástupcu šéfredaktora. Jeho reportážne cykly Spod Bielej pagody, Sedemkrát Západ, Bratislavské dominanty, Od plávajúceho kmeňa po atómový ľadoborec, Zlaté hviezdy dlhové a mnohé iné ešte staršie sa do pamäti čitateľov zapísali poznávacou hodnotou i pútavosťou a do análov novinovedy vysokou úrovňou žurnalistického spracovania. A keď mnohé z nich prerástli do knižnej podoby, získavali rad-rodum vydavateľské ocenenia. V slovenskej novinárskej branži mu v počte zaslužených ocenení nenájdeme konkurenta. V súťažiach Literárneho fondu, ktoré majú predsa len väčší zvuk ako ocenenia editorov alebo redakcií, získali ceny ďalšie jeho diela – Tajfún je dobrý vietor, Veno z Praveku, Červený delfín, Trinásť zlatých kameňov... Rukopis knihy Martin na čiernom koni dostal cenu v roku 1974, v rokoch normalizácie však nemohol vyjsť, knihu vydali až v roku 1992, nezabudnuteľná kniha reportáží o krutých ľudských osudoch v časoch reálneho socializ-

mu Konopný kríž, Kniha o Slovensku, Žltý diabol, Žltý boh a pritom vydal ešte dve desiatky ďalších diel, medzi nimi aj rozprávko ladené vlastivedné knihy pre deti (Čertovo rebro, Magické kamene, Tisícásobný dukát...) a cykly rozprávok z prírody (Sedmohlások, Slovník na každý deň, Slncový kolotoč). Osud slovenského emigranta rozpovedal v presvedčivej knihe Pravda Ruda Pravdika, vyšla v roku 1995 ako jedna z posledných v sérii kníh Vladimíra Ferka.

■ TVORIVÉ VRCHOLY

Vrcholom Ferkovej tvorby sujeťových, príbehových reportáží, koláží ľudských osudov, podmienených krutosťou doby, pre mňa zostáva kniha Konopný kríž. Otrápné príbehy z čias, v ktorých mala víťaziť ľudskosť a rovnosť občanov v sociálnom štáte sú nenahraditeľným svedectvom o našich nedávnych dejinách. V oblasti poznávacej literatúry najviac si vážim Ferkovo rozsiahle dielo Láska na Slovensku a už spomínanú knihu, detailne spracujúcu dejiny slovenského drotárstva – Svetom moje, svetom. Vrcholom vlastivednej literatúry je u mňa Ferkovo dielo Slovensko – moja vlasť a vrcholom slovenskej esejistickej reportáže kniha Zákon smotany, za ktorú mu v roku 2000 udelili Mimoriadnu cenu Spolku spisovateľov a spoločnosti Slovaft, cenu Literárneho fondu i medzinárodnú Cenu E. E. Kische. So synom Andrejom napísal aj sfilmované literárne dielo Ako divé husi, ktoré sa stalo románovou syntézou témy drotárskych tradícií. Šesť jeho kníh vyšlo v prekladoch, šesť väčších reportáží uverejnili v zborníkoch, napísal niekoľko úvodov či doslovov ku knihám literatúry faktu, okrem iného k veľkej etnologickej knihe Karola Guleju, prvého programového zberateľa drotár-

ských artefaktov a organizátora prvej drotárskej výstavy vôbec v roku 1940 – Svet drotárov. Obaja títo zaničení nadšenci majú hlavný podiel na vzniku samostatnej drotárskej expozície Považského múzea v Žiline.

■ NÁZOR SÚPÚTNIKA

O čosi mladší smenársky súpútnik Vladimíra Ferka Slavo Kalný v dvojväzkovej knihe Páni novinári, v ktorej predstavil dvadsať najvýznamnejších slovenských mediálnych osobností 20. storočia, uvádza aj literárny portrét svojho priateľa. Píše o ňom už po Ferkovej smrti, po tom, čo si posedel v drobnej Vladovej pracovni a obdivoval jeho farebné obrázky vlastnoručne upletené z drôtu:

„V jeho knihách sa darí láske i neláske, hradom i legendám, kameňom i živej prírode, zbojníctvu dávneho i súčasného, ale aj remeslám, spomedzi ktorých kraľuje drotárstvo. Dozvedám sa, že materiál na svoju knihu Láska na Slovensku zhromažďoval desať rokov. Zozbieral more ľúbostných listov, príbehov, citácií, ale aj zápisník s výpoveďami obžalovaných pasákov, prostitútok, sobášnych podvodníkov a kupliarov. V Smene na nedeľu vymyslel rubriku Hrkútanie. Vyzval čitateľov, aby mu posielali ľúbostné listy, hoci aj svojich starých rodičov. História lásky zbieral v kronikách i v archívoch. Vtedy neexistoval xerox. Výpisky si fotografoval a ďalšie opisoval rukou. A doma triedil a triedil, ukladal do fasciklov a obálok, ktoré si starostlivo označoval názvom témy. Pani Hana mi vraví: Keby sme nemali v Košútoch domec, v tomto byte by nebolo miesta ani na príručnú literatúru, atlasy a encyklopedie.“

V roku 1970 Ferkovi vyšla ne-nápadná brožovaná knižka Konopný kríž. Ide o súbor reportáží, ktoré publikoval v čase dubčekovskej éry, a zrejme iba zázrakom ju normalizátori nezošrotovali. Pravdepodobne ju nečítali. Autor v prvej reportáži, podľa ktorej je knižka pomenovaná, ako prvý upozorňuje na sovietske gulagy, do ktorých brali aj nevinných. Ba Ferkov hrdina dvadsaťročný Peter sa ta dostal čírou náhodou. Červenoarmejci zaistili piatich Slovákov, ktorí vraj podľa udania kolaborovali s Nemcami. Keď ich odvádzali, jeden z nich ušiel. Aby na vojačikov nebolo zle, zobrali spomínaného Petra, ktorý šiel náhodou okolo. Odysea vrcholí v roku 1968, keď sa po rehabilitácii vracia po dvadsiatich troch rokoch domov, kde ho dávno vyhlásili za mŕtveho, lebo z gulagu neprišiel ani jeden jeho list. Súrodenci si bez Petra rozdelili rodičovský majetok, jeho mladší brat sa oženil s jeho láskou. Peter sa zamestnal v tehelni, kde aj býval. Vyhostený a odkopnutý hľadal východisko v smrti. Obesil sa. Keď ho po mesiaci našli, matka si z lana obesena kúsok odstrihla a urobila si z neho konopný kríž. Ten visel nad jej oltárikom v spálni. Vďaka nemu sa zvedavý autor s otvorenými očami dozvedel tento tragický prípad a napísal brilantnú reportáž.“

■ AUTOR O SEBE

„Keď som písal o láskach na Slovensku, na bambusový plôtk som vyložil mosadzný prsteň, ktorý si z päťdesiatihallerovej mince vyrobil ženich pre svoju nevestu – sedemdesiatničku – v starobinci v Dlhom Poli. Dookola som porozkladal ľúbostné listy i vymalované obálky, na jednej z nich bol naliehavý nápis: Pošťáku,

spěchej, Vláda čeká! ... Autor literatúry faktu sa neraz cíti ako digger. Musí preryzovať hromady zeminy, lebo nugety pribúdajú pomaly. Vari najvýraznejšie som túto objaviteľskú a prvoleckú slasť precíťoval pri získavaní informácií pre knihu Láska na Slovensku. Netušil som, aká pyramída robôt ma čaká. Zahraničné cesty vybrusovali moje poznanie o Slovensku, zvrúcovali môj vzťah k utešenej krajine. Svojou krvnou skupinou patirim k mužom, vyznávajúcim kult činu. Zvedavosť sa napokon náramne štedro opláca – svojich stúpcov odmeňuje kráľovsky. Nepoznajú nudu a ich dni sú rovnako krátke aj v starobe ako za chlapčenských čias. Práca v novinách naučí človeka úcte k faktom, je prácou výsosne autentickou. Vďaka novinám som si osvojil črtu, reportáž, fejtón a neskôr esej. Mój archív je zavše smutný. Neraz prejde týždeň a nevystrihnem si ani jeden článok. Kedysi slávne novinárske žánre sú – okrem komentára – na úpadku. Vari najviac je postihnutá reportáž. Chce sa mi veriť, že aj noviny, aspoň niektoré, sa vráti k serióznosti, objektivite a profesionálnej úrovni vo všetkých svojich zložkách. Že nebudú miništrovať, ani nadbiehať lacnému vkusu a vulgárnosti. V decembri 1970 ferali kremnickí baníci posledný raz po vyše sedemstoročnej nepretržitej ťažbe. Feral som s nimi aj so synom, vtedy štrnásťročným Jergušom, na smutnú poslednú šichtu. Ostatní novinári prišli len na tlačovku, na porub sa neunúvali. Úmerne tomu rozdielnemu nasadeniu to na druhý deň vyzeralo aj v novinách: Lacné mäso, riedka polievka...“

Vidí sa mi, že v tomto vyznaní sa zračí celistvý obraz sympatického človeka, skvelého novinára a spisovateľa Vladimíra Ferka. Ešte šťastie, že sa nám o ňom zachoval aj vzácný dokument: v roku 1998, štyri roky pred smrťou tohto výnimočného svedka svojich čias, nakrútila Slovenská televízia film o jeho živote a tvorbe Lekár starých dubov.

■ MUŽ PRÁCE

Uvedomil som si, prirodzene, že reportáže v tejto rubrike nám obyčajne približujú tú-ktorú slovenskú osobnosť všestranne, jej zaujímavý

život, pereje jej osudov, často aj tragické zvraty, sprevádzajúce jej tvorbu – a tu zrazu len práca, výpočet diel, názvy kníh... Taký však bol život Vlada Ferka. Žil potichu, zasvätený rodine a práci. Ak vravím – práci, tak prevažne spojenej s denníkom Smena a s jeho týždenníkovou podobou Smena na nedeľu. Len v polovici šesťdesiatych rokov, keď už bolo cítiť demokratizačný proces, a bolo ho cítiť najmä v tlači, niekdajší šéfredaktor Smeny a v tej chvíli šéf týždenníka Predvoj, onedlho premenovaného na Nové slovo, Leopold Podstupka zlanaril vtedy už štyridsiatnika Vladimíra Ferka k sebe za reportéra a zástupcu. Len čo sa vstupom vojsk všetko zmenilo, Vladimír Ferko zdupal späť do Smeny, kde boli ideologické tlaky predsa len slabšie ako v politickom týždenníku. A ak vravím, že bol jeho život zasvätený rodine, tak treba povedať, že intelektuálne, tvorivej, pokojnej a šťastnej rodine. Reportážne cesty sú vyčerpávajúce, dennikársky reportér musí sa hneď po návrate pustiť do práce, najčastejšie ešte v ten večer či v tú noc. Klepot písacieho stroja, ktorý čuť v nočnom tichu aj u susedov, končí obyčajne pri východe slnka – zvalíť sa na dve hodiny a niešť robotu do redakcie... Pravdaže, nebolo ešte internetu, mobilov, laptopov a mailov.

Týmto rytmom žila rodina po celé roky. Rytmus sa obyčajne menil len vtedy, keď sa rodila nová kniha... Akúže drámu, vzrušenie či aspoň príležitosť pre drobnú pútavosť tejto reportáže mi poradíte?

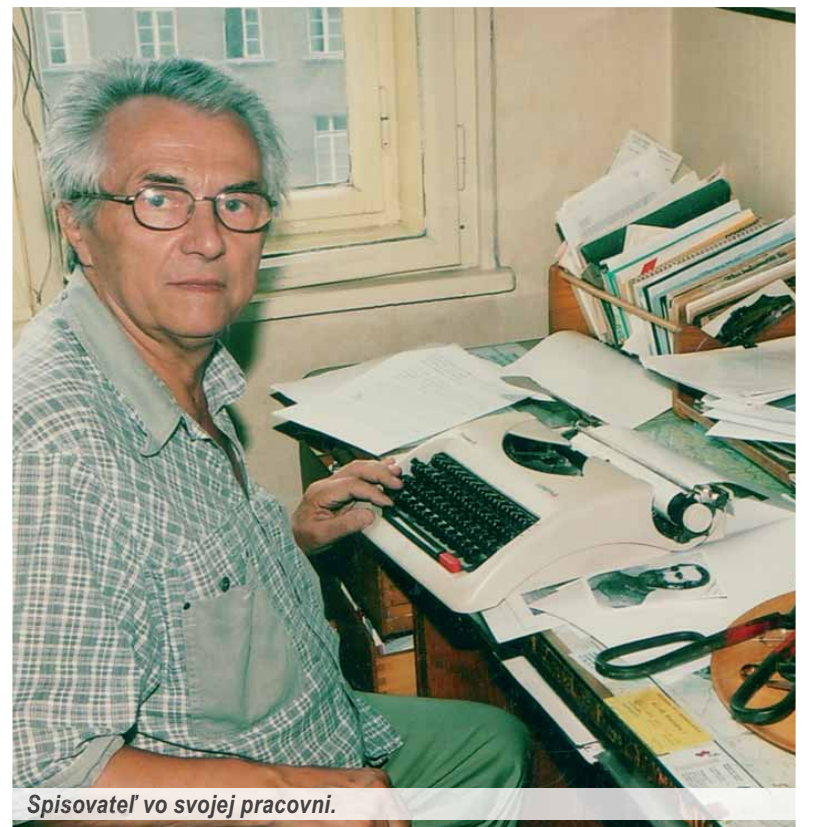
A predsa také chvíle prišli. Žiaľ. Keď Vladimír Ferko pocítil, že jeho rytmus práce unavil zdanlivo neúnavnú pumpu, keď hrozilo zlyhanie srdca, keď bolo treba preťať hrudný kôš a vymeniť drobné potrubia na srdečnom svale, keď v Národnom ústave srdcových a cievnych chorôb robili Vladovi by-passy.

■ NAJSMUTNEJŠIA DRÁMA

Pumpa vydržala. A možno by bola fungovala ešte pár rokov, či aspoň desaťročie, nebyť zákernosti osudu. Nebyť toho, že mladší syn Jerguš začal chradnúť vo chvíli, keď zažíval svoju hviezdnu chvíľu, keď mu vyšla skvelá knižka Hviezdna chvíľa Slovensko a bestseller Maďarské (seba)klamy, keď sa otec dozvedel, že sa treba pripraviť na najhoršie a keď to najhoršie nastalo: rodičia museli stáť nad rakvou svojho syna.

To už unavené srdce nevydržalo.

Málokedy sa v literatúre faktu stretne u jedného autora taký silný koncentrát: úcta k pravde, kritické myslenie, bystré závery a zároveň schopnosť to všetko vypovedať na úrovni literárneho umenia. Vladimír Ferko mal tú schopnosť. O to viac nám už desaťrošie chýba. A o to s väčšou úctou si ho pripomeňme.

Spisovateľ vo svojej pracovni.

IV. ročník Národného zrazu Mladej Matice v znamení Štefánikovho odkazu

Mohyla ako symbolický stred slovenského sveta

Marián GEŠPER - Foto: archív

Milan Rastislav Štefánik viac než deväťdesiat rokov od svojej tragickej smrti mobilizuje vedomie slovenského národa. Neustále sa objavujú nové prekvapujúce fakty o živote a dobe, ktorú výrazne ovplyvnil. Napriek tomu vedomosti slovenskej mládeže o tejto významnej osobnosti a o udalostiach, ktoré viedli k oslobodeniu od rakúsko-uhorskej polofeudálnej tyranie, sú v lepšom prípade ikonografické a v horšom naozaj iba veľmi kusé.

Mladá Matica malým prieskumom medzi mládežou zistila, že mnoho mladých ľudí ani netuší o monumentálnej mohyle na Bradle. Výbor Mladej Matice sa preto rozhodol uskutočniť už IV. ročník zrazu mladých maticiarov v rodisku gen. M. R. Štefánika s vyvrcholením na Bradle. Dôraz sa zároveň kládol na udalosť oslobodzovania Slovenska v prelomovom roku 1918 česko-slovenskými légiami a slovenskými dobrovoľníckymi plukmi a útvarmi, ktorých vytvorenie inicioval gen. M. R. Štefánik.

Mladá Matica zhodnotila všetky skúsenosti z posledných zrazov a podujatí za posledné štyri roky a pripravila reprezentačný trojdňový Národný zraz Mladej Matice. Na podujatie pozvala všetky fungujúce odbory Mladej Matice. Celkovo sa

prítomný OMM a hostia. Súčasťou predstavení bola aj data projekcia fotiek a premietanie interaktívnych videí z podujatí OMM, čo sa stretlo s veľkým záujmom.

Na druhý deň, 15. 9. 2012, čakal mladých maticiarov náročný program. V dopoludňajších hodinách smerovali v maticných tričkách pod národnými zástavami po turistických chodníkoch k rodisku M. R. Štefánika do Košarísk. V múzeu sa k nim pripojil predseda MS Marián Tkáč. Predseda MS sa symbolicky pred evanjelickou farou – rodným domom Milana Rastislava Štefánika – prihovril k mladým maticiarom, zároveň neskôr v rámci expozície poukázal na málo známe fakty o živote Štefánika. Väčšina mala možnosť vôbec po prvýkrát si prezrieť pamätné veci po gigantovi slovenského ná-

rodiného domu Milana Rastislava Štefánika. Práve inšpiratívna osobnosť M. R. Štefánika bola styčným bodom, ktorý spojil v úcte všetkých mladých účastníkov. Národný zraz Mladej Matice sa skončil v nedeľu 16. 9. 2012 rekapituláciou mnohoročtových aktivít.

sledné zhromaždenie za početnej účasti mladých maticiarov prispelo k záchrane tejto sochy na Bratislavskom hradnom kopci. Tretí ročník 7. až 8. augusta 2011 sa čiastočne prelínal s Martinskými maticnými slávnosťami. Najviditeľnejším výsledkom zrazov bolo, že sa prehĺbila spolupráca predsedov OMM a vytvorila sa dôležitá perspektíva operatívnejšej spolupráce medzi OMM. Viacerí účastníci prišli na zrazy ako sympatizanti, no odchádzali už rozhodnutí aktívne prispieť k maticnému a národnému hnutiu. Zrazy Mladej Matice tým splnili očakávania, aké sa do nich vkladali!

■ AKO TO VIDIA MLADÍ MATIČIARI?

„Význam národného zrazu vidím aj v inšpirácii jej členov a mňa osobne. Napríklad projekcia videa zo scény povstanie ľudí z východného Slovenska z roku 1831 bola dôležitým podnetom, čo by sme mali podobne z dejín zrealizovať aj my mladí v Žiline. Je dôležité, aby sa mladí maticári poznali po ľudskej stránke a vytvárali spoločenstvo ľudí rovnako mysliacich – moderne a národne. Človek je bytosť spoločenská a len takto môžeme prilákať nových mladých ľudí do našich radov – musíme žiť ako súdržný a fungujúci kolektív. Ďalší význam zrazu je kultúrny. Navštívili sme Štefánikovo múzeum a mohyly na Bradle, dalo nám to nové vedomosti a pohľady na veľikána M. R. Štefánika. Bol to

Dátum 7. september 2011 sa navždy zapíše do pamäti Slovákov. Áno, ubehol už rok od nešťastnej tragédie v Jaroslavi, pri ktorej zahynulo štyridsať štyri ľudí, vrátane našej hokejovej legendy – Pavla Demitru. Dovtedy nevidaná vec spojila celý národ, okrem pozitívnych okamihov pri oslavách medailí z majstrovstiev sveta nás nič tak nespojilo ako smrť obľúbeného športovca.

Spomienka je stále živá...

Ľudia rôzneho veku či pohľavia smútili, plakali, spomínali a spomínajú dodnes. Aj moje spomienky sa sem-tam upierajú na nášho kapitána. Jeho hokejový talent, schopnosť odovzdať pre mužstvo všetko a hlavne jeho ľudské charakterové vlastnosti si zaslúžia rešpekt a úctu, aj keď už žiaľ nie je medzi nami.

O jeho prínose pre slovenský hokej toho veľa písať nemusím, nie nadarmo nosil posledné obdobia Paľka na hrudi kapitánske Čéčko. Tento hokejista, bojovník dokázal vyburcovať celý tím a na ľade, na ktorom strávil značnú časť svojho života, nechal vždy celé svoje srdce, čo ocenil každý fanúšik či už na klubovej alebo reprezentačnej úrovni. Jeho gentlemanská hra, príhrávky, zakončovanie a najmä jeho nájazdy nás všetkých privádzali do varu a vyvolali v nás neopakovateľné emócie.

Mňa ako mladého človeka, však oslovila jeho povahová stránka, a to aj v súkromí. Vzorný manžel, vzorný otec a veľmi dobrý kamarát ochotný kedykoľvek nezištne pomôcť. Svoju manželku spoznal už na strednej škole – bola to láska na prvý pohľad. Vydžali spolu bez rôznych káuz alebo zakopnutí. Starostlivý otec detí, ktorý by pre svoje potomstvo spravil čokoľvek. Napriek všetkým týmto vlastnostiam ostal stále sám sebou, skromným a pohodovým Paľom Demitrom.

Márne rozmýšľam, kto by dnes mohol byť lepším vzorom pre mládež, ako sú naši reprezentační športovci. Majú to byť snáď naši politici, ktorí nás klamú a ožobracujú, či nebudaj celebrity zo showbiznisu zapletené do drogových káuz a podvodov? Nie, tu vzory nehľadajme. Hľadme radšej na našich športovcov, ktorí napriek neľahkým podmienkam dosahujú dobré výsledky.

Málokto pozerá na tú drinu, ktorá sa za tými výsledkami skrýva, všimame si už len slávu, peniaze a úspech. Niet lepšej propagácie našich ľudí, nášho charakteru a našej zeme, ako je šport. Aj o toto sa Palino pričínil veľkou mierou. Aj vďaka nemu ľudia v širom svete vedeli, kto je to Slováčik a kde sa rozprestiera to naše Slovensko.

Slováci doma a v zahraničí sa na pár dní cítili veľkými, hrdou nosili slovenské zástavy a chvíľu držali spolu. Áno, aj o šírenie vlastenectva a národnej hrdosti sa Paľo Demitra pričínil veľkou mierou. Kiež by sme takých hrdinov mali viac, pretože naša krajina v tejto neľahkej dobe potrebuje morálne zásady, idey a práve takých hrdinov, akým bol pán kapitán Pavol Demitra.

Matej LADA

Mladá Matica na dvore rodného domu Milana Rastislava Štefánika.

Prednáška venovaná udalostiam oslobodzovania Slovenska po roku 1918.

Výstup na Bradlo bol vyvrcholením IV. ročníka Národného zrazu Mladej Matice.

Mladých maticiarov upúťali artefakty vývoja vojenstva po 1. svetovej vojne.

na zraze zúčastnili takmer sedemdesiat zástupcovia OMM a pozvaní hostia z celého Slovenska. Prišli mladí maticári zo Zvolena, Zvolenskej Slatiny, z Vranova, Hencoviec, Dlhého Klčova, zo Soli, z Prešova, Bardejova, Mokroluhu, zo Šiby, z Liptovského Mikuláša, zo Stropkova, z Komáran, Giraltovec, zo Sečoviec, z Podturne, zo Žiliny, z Prievidze, Rožňavy, Košíc, Porúbky, Veľkých Hostí, Bratislavy-Starého mesta. Z hostí bol prítomný šéfredaktor SNN Maroš Smolec, zástupca Klubu vojenskej histórie Slovensko z Trnavy Martin Ostrovský a riaditeľ D MS v Snine Jozef Makariv. Treba zdôrazniť, že záujem o účasť na zraze bol väčší, materiálne prostriedky a náklady však limitovali možnosti – to je výzva pre budúci rok.

■ BRADLO I PREDNÁŠKY

Zraz oficiálne otvoril v piatok 14. 9. 2012 v podvečerných hodinách príhovor predsedu Mladej Matice Mariána Gešpera. Potom vystúpili podpredseda Branislav Husár, tajomník Pavol Madura, s organizačnými pokynmi oboznámi prítomných člen Výboru MM Miroslav Gešper. Predstavil sa aj každý

roda, ktorý tak výrazne ovplyvnil naše životy. Po krátkej prestávke Mladá Matica strmými chodníkmi vyrazila k základnému bodu zrazu – k monumentálnej mohyle M. R. Štefánika, týčiacej sa na vrchu Bradlo. Prítomnosť početnej skupiny mladých ľudí s maticnými zástavami vzbudzovala zvedavosť návštevníkov Bradla. Mladá Matica sa v úcte sklonila pred miestom večného odpočinku slovenského národného hrdinu. Potom z ich úst zaznela hymnická pieseň Kto za pravdu horí, ku ktorej sa pripojili aj ďalší návštevníci. Bola to dojímavá scéna. Marek Nemeč v závere svojím básnickým vystúpením zaujal všetkých prítomných, čo ešte dlho rezonovalo v myšliach mladých maticiarov, ktorí odchádzali z Bradla.

Program pokračoval podvečer prednáškami. Jozef Makariv zaujal mladých ľudí netradičnou filozofickou a sociologickou sondou do problematiky národného hnutia a všeobecne civilizačného vývoja ľudstva. Národná idea a život M. R. Štefánika bola predmetom vystúpenia predsedu Mladej Matice Mariána Gešpera.

Ďalej Vojtech Kárpáty zo Slovenského historického ústavu MS

■ HISTÓRIA ZRAZOV

V krátkosti z histórie zrazov mladých maticiarov. Myšlienka uskutočniť akciu Mladej Matice organizovanú výlučne maticnou mládežou pre slovenskú mládež rezonovala v myšliach aktivistov od roku 2007. Základným cieľom bolo vytvoriť zo samostatne pracujúcich odborov MM, ktoré boli neprepojené a mnohé sa navzájom nepoznali, kompaktný celok Mladej Matice, ktorú spája priateľstvo, národná idea a spoločná snaha modernými prostriedkami a progresívnymi ideami 21. storočia podchytiť mladých Slovákov. Prvý zraz OMM sa uskutočnil 24. až 25. októbra 2009 na Zemplínskej Šírave. Okrem výročia 90. úmrtia M. R. Štefánika bol predovšetkým venovaný predsedovi Zahraničnej Matice slovenskej Františkovi Fugovi – tvorcom súčasnej verzie štátnej vlajky SR. Druhý ročník zrazu sa uskutočnil 19. až 20. septembra 2010 v Bratislave. Konal sa počas napätého obdobia, keď sa rozhodovalo o osude sochy staroslovenského kráľa Svätopluka I. Mladí maticári súčasne išli symbolicky po stopách štúrovcov v Bratislave a navštívili aj staroslovenský hrad Devín. Práve po-

zážitok stretnúť sa s výbornými ľuďmi a prežiť tak príjemný koniec týždňa. Najviac mi zarezonovalo heslo, ktoré povedal Štefánik: „Ja sa prebijem, lebo sa prebiť chcem,“ čo bolo mottom zrazu a mali sme ho aj na našich tričkách. Význam zrazu vidím aj v zdieľaní svojich názorov na budúcu činnosť v MS.“

Ján Uriča, Žilina

„Môžem smelo povedať, že mám priateľov po celom Slovensku, spája nás národná myšlienka a myslím, že sa z nás stáva jedna veľká maticná rodina. Je to najlepší základ pre fungovanie Matice slovenskej do budúcnosti.“

Braňo Husár, Zvolen

„Dobrá myšlienka bola spojiť zraz s osobnosťou M. R. Štefánika, a tým posilniť národného ducha členov Mladej Matice. Myslim, že aj množstvo okoloidúcich či návštevníkov Bradla kladne vnímali veľké množstvo mladých maticiarov, ktorí vďaka vlajkám a maticným tričkám vzbudzovali pozornosť. Aj týmto spôsobom sa propaguje dobré meno MS.“

Marek Nemeč, Liptovský Mikuláš

OČAMI MATICE

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Inak sa nedá

V Bratislave sa stretli „priatelja kohézie“ (rozpočtovej solidarity) šiestnástich európskych štátov. Také veľké stretnutie v našom hlavnom meste – veruže neviem, či v ňom už niekedy bolo toľko vrcholných štátnych predstaviteľov – bude významné, ak zanechá stopu v európskych financiách. Týka sa to osobitne nás a ďalších tých štátov, kde sa platí eurom. Teda štátov, ktoré po strate nástrojov menovej politiky a očakávanej strate aj nástrojov fiškálnej politiky stratia možnosť dobudovať diaľnice či dostať platy zdravotníkov, učiteľov, pracovníkov v kultúre a vlastne všetkých na úroveň ostatnej Európy. Pravda je jednoduchá: dobiehanie európskeho priemeru bude pre nás prakticky nemožné, ak nám bohatšie štáty nepomôžu peniazmi „na drevo“.

Dôležitosť diaľnic som si uvedomil cestou na púť Nitrianskej diecézy na čele s biskupom Judákom do Zalavaru. Miesta, kde vládli Pribina a Koceľ a kde sa cestou do Ríma zastavili bratia Konštantín a Metod a cestou z Ríma už len Metod.

Maďari majú diaľnic nepomene viac ako my. Nuž, vo všeličom meškáme. V Zalavare majú iní (Slovinci, Bulhari, Rakúšania) pamätníky svätým bratom, len náš tam chýba. Aj vinou konania jedného z našich matičných domov. Prislúbil som, že na budúci rok sa vrátim aj s cyrilo-metodským pamätníkom nielen preto, že páter Vincent, rodom od Nitry, ktorý pôsobí ako kňaz v Maďarsku, privítal ma po minuloročnom stretnutí žičlivo: „Dobré holuby sa vracajú.“

Keď sme sa vracali domov, všimol som si, že na diaľničnej hranici nevisí žiadna štátna zástava. A tak si povesť ani nevedomí, či je ešte v Maďarsku a či už doma. Ak navyše cestou po Maďarsku míňal dediny s „našskými“ menami: „Ordacsehi“, „Lengyeltóti“ či „Czesznek“. Nie, cesnak tam nepestujú Maďari (ten je po maďarsky „hagyma“), pestovali ho tam naši predkovia.

MO MS v Seredi v spolupráci s Trnavským samosprávnym krajom, mestom Sereď a Matiou slovenskou usporiadal 24. septembra 2012 už IV. ročník regionálnej súťaže v prednese slovenskej ľudovej piesne. Zúčastnilo sa 22 speváčok zo Serede, Šintavy Šoporne a z Paty. Súťažili

Folklorňa Sereď

v 3 kategóriách: 6 - 10-ročné, 11 - 15-ročné, 16-18-ročné. Pozvanie prijali viceprimátor mesta Sereď p. Veselický a riaditeľka Domu MS v Galante p. Lehotská. Všetkým účastníkom sa páčila vysoká úroveň prednesu viacerých súťažiacich. V prvej kategórii zvíťazila Jadranka Bangová, v druhej kategórii bola najúspešnejšia Sára Zacharová a v tretej kategórii dominovala Viktória Vadíková.

Slávka KRAMÁROVÁ

PREDPLATNÉ NA ROK 2012

Ročné predplatné 26 €
Slovenské národné noviny
si môžete objednať aj na tel.
čísle 043 / 4012 837
a na adrese
snnredakcia@matica.sk

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska Spod spravodajského pera

■ **PO STOPÁCH CYRILA A METODA**
MO MS Bratislava-Dúbravka pravidelne organizuje poznávacie exkurzie, v ktorých sa matičiari dozvedia o našich národných dejinách. V uplynulom období sme navštívili miesta, kde začínali slovenské a české národné dejiny a ležia iba niekoľko sto metrov od hraníc Slovenskej republiky. Je to Slovenské hradisko v Mikulčiciach, významná stredoveká pamiatka Starej a Veľkej Moravy. Táto národná kultúrna pamiatka je najrozsiahlejším a najzachovanejším archeologickým náleziskom. Počas vykopávkov sa odkrylo viac než 2500 hrobov a našlo sa viac ako 250 000 zbierkových predmetov. V areáli sa nachádzal pôvodne hrad, podhradie, stavby kamenných kostolov a baziliky. V období najväčšieho rozkvetu Veľkomoravskej ríše tu žilo viac než 2500 obyvateľov. Súsošie sv. Cyrila a Metoda, ktoré sa nachádza v rozsiahlom areáli, je darom je darom Bulharskej republiky Slovanskému hradisku v Mikulčiciach. Lokalita, ktorou sme prechádzali, sa nachádza v krásnom prostredí južného lesa, čo bolo pre nás v príjemnom počasí nezabudnuteľným zážitkom. Z Mikulčíc sme cestovali za ďalšou kultúrnou pamiatkou, kostolom svätej Margity Antiochiskej v Kopčanoch. Je to jediná dodnes zachovaná architektonická pamiatka z čias Veľkej Moravy a považuje sa za najstarší kostol na území Slovenska. Pochádza z 9. storočia a vznikol ako súčasť veľkomoravského hradiska Valy v Mikulči-

ciach. Je to pôvodná predrománska stavba, ktorá bola v 13. storočí upravená v gotickom štýle. Bolo by chvályhodné, keby po rekonštrukciách historickej krajiny na Slovensku bol sprístupnený vchod do Slovanského hradiska i z tejto lokality Slovenska. Koncipovaný Mikulčisko-kopčiansky archeopark sa usiluje o zapísanie na listinu kultúrneho dedičstva UNESCO. Napokon našou zastávkou bol jarmok a hody v Gbeloch. Pokračovali sme v poznávaní výstav, náladu nám vylepšovala hudba a veselosť ľudí. Náš cieľ – vidieť, poznať a poučiť sa, exkurzia určite splnila.

Kveta SLYŠKOVÁ

■ **K VÝROČIU TATRINU**

V tomto duchu sa stretli ako každý rok matičiari z Čachtíc a okolia, ako aj ostatní občania pri pamätnej tabuli na Čachtickej fare. Miestny odbor MS v Čachticiach v spolupráci s obcou Čachtice, za finančnej podpory Matice slovenskej dňa 12. 8. 2012 si pripomenul už 165. výročie IV. sednice spolku Tatrín pri spomienkovej tabuli na Čachtickej fare. Po príhovore predsedníčky MO MS v Čachticiach a starostky obce nám matičiari z MO MS z Modrovej a ich folklórny súbor Modrovanky – krojovanky pripravili literárne pásmo a spestrili ho folklórnym programom Rok na dedine. Na záver programu nám zahrali Senický heligonkári. Všetci prítomní sa zhodli, že v dnešnej uponáhľanej dobe si vieme pripo-

menúť naše významné historické udalosti a prežili sme hodnotné, príjemné nedeľné popoludnie.

Ludmila PALCÚTOVÁ

■ **VÝSTUP NA PUSTÝ HRAD**

Začiatkom septembra sa vo Zvolene uskutočnil jubilejný 20. štúrovský výstup na Pustý hrad. Slávnostné otvorenie sa uskutočnilo ráno pri pomníku L. Štúra - potom sa začal výstup turistickým chodníkom. Jubilejný podujatie pokračovalo potom na Pustom hrade programom, ktorý začal DSZ Pink Harmony a po slávnostnom príhovore primátora Kuseina sa uskutočnila cyklojazda histórie. Potom sa prítomným návštevníkom predstavili skupiny historického šermu Ricasso, Vir Fortia a Berezun, svoje umenie ukázali fujačiarš z Podpoľania vedení Dušanom Holíkom, potom pre detských návštevníkov vystúpilo divadlo Maska s hrou Happy 200 a prezentovali sa aj sokoliari zo spolku sv. Bavona. Záver kultúrneho programu patril divadlu Na vysokej nohe a Country skupine Pacipacifik. Sprievodnými podujatiami bola poznávacia súťaž o Hradný náhrdelník, historická lukostreľba Magnus Valkyrus, remeselné dielne, výstava fotografií a mnohé hry a atrakcie pre deti i dospelých. Počasie prišlo celý deň, služby fungovali, ľudí bolo dostatok a nálada výborná, takže všetci sa vracali z jubilejného výstupu na Pustý hrad v dobrej pohode.

Igor KOVAČOVIČ

Obec Belá-Dulice v spolupráci s MO MS v tejto turčianskej obci začiatkom septembra pripravili oslavy pri príležitosti 730. výročia prvej písomnej zmienky o obci a 50. výročia otvorenia kultúrneho domu. Počas osláv otvorili výstavu dobových fotografií a výtvarných prác amatérskych umelcov z obce, ktorú zorganizoval a inštaloval MO MS v Belej-Duliciach.

Obec slávila

Súčasťou spomienok bolo premietanie filmu Úplazy, ktorý natočila Banskobystrická televízia v roku 1974 a ktorý hovoril o tradícii zväžania sena z hôrných lúk v zimnom období.

Oslavy pokračovali slávnostným zasadnutím Obecného zastupiteľstva, ktoré bolo spojené udeľovaním Ceny obce, Ceny starostu obce, Čestného občianstva a odhalením tabule richtárov a starostov obce od roku 1619. Cenu obce z rúk starostky Anny Badinovej si prevzal aj vedecký tajomník MS Imrich Sedlák, ktorý sa vo svojom príhovore poďakoval za aktívnu prácu obecného úradu, ale aj belianskeho MO MS.

Večer vystúpili hudobní hostia Marta a Jozef Krížanovci a Olga Wagnerová. Sobota sa niesla prevažne v športovom duchu, podvečer spríjemnil prítomným folklórny súbor Lysec a po ňom hudobná skupina Inovaf. Program osláv vyvrcholil slávnostnou sv. omšou a službami Božími v miestnych kostoloch.

Oslavy ukončil domáci divadelný súbor fungujúci pri MO MS, ktorý sa divákovi predstavil s divadelnou inscenáciou Zabijačka. Poďakovanie za úspešný priebeh osláv patrí všetkým ľuďom, ktorí boli ochotní nezištne pomôcť, obetavým matičiarom a taktiež občanom, ktorí svojou účasťou na jednotlivých programoch vytvorili jedinečnú a nezabudnuteľnú atmosféru.

(mb)

V SNN 42 ■ Bol Rastislav prvým slovenským kráľom? ■ Pokračuje reportážny seriál o riekach Slovenska ■ Český prezident si prečítate: považuje vývoj v Európe za hrozbu pre suverenitu národov

Matica slovenská pozýva Dni ANTONA BERNOLÁKA

pri príležitosti 250. výročia narodenia Antona Bernoláka
pod záštitou predsedu Národnej rady Slovenskej republiky Pavla Pašku

2. októbra 2012

Odhalenie busty Antona Bernoláka
Martin, pred II. budovou Matice slovenskej
o 11,00 hod.

3. októbra 2012

Vedecká konferencia o živote a diele
Antona Bernoláka
Nové Zámky, Dom kultúry o 10,00 hod.

7. októbra 2012

Oslavy Antona Bernoláka pri príležitosti
215. výročia jeho príchodu do Nových Zámok
Nové Zámky, rímskokatolícky farský kostol
o 10,00 hod.

8. októbra 2012

Vernisáž výstavy
Anton Bernolák a bernolákovské hnutie
Koncert študentov Konzervatória Bratislava
Recepcia
Bratislava, Justihov sieň, Zrkadlová sieň
Primaciálneho paláca o 17:00 hod.

13. októbra 2012

Svätá omša pri príležitosti 250. výročia narodenia
Antona Bernoláka
celebruje biskup Mons. František Rábek
Posvätenie základného kameňa pomníka bernolákovcov
Bratislava, Dóm sv. Martina o 17:00 hod.

Položenie vencov k pamätníku Antona Bernoláka
Bratislava, Rudnayovo námestie

14. októbra 2012

Slovenskej dal som sa do cesty
hudobno-literárna kompozícia o Antonovi Bernolákov
Hudobná sieň Bratislavského hradu o 17:00 hod.

November 2012

Odhalenie pamätnej tabule Antonovi Bernolákov
na budove rímskokatolíckej fary v Devíne

Putovná výstava
Anton Bernolák a bernolákovské hnutie
viac na www.matica.sk

Rok 2012 – Rok Antona Bernoláka vyhlásený organizáciou UNESCO

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Roman MICHELKO, Ján JANKOVIČ, Drahošlav MACHALA, Pavol MACÁLA, Andrej STRÝČEK. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slpost.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.